

Стенографски дневник

НА

3. заседание

Четвъртък, 21 юли 1949 г.

Открито в 15 ч. 15 м.

Председателствувал подпредседателят д-р Георги Атанасов.
Секретари: Тодор Тихолов и Илия Радков.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Съобщения:		3. За военно-съдебен закон. (Първо четене)	9
Отпуски	8	Говорили: Никола Айлъков	23
Законопроекти	8	Борис Бонов	24
Дневен ред:		М-р ген.-лейтенант Георги Дамянов	25
1. За изменение на закона за държавните имоти. (Първо и второ четене)	8, 9	4. За изменение на закона за забрана на договори за наем на изполища и други договори. (Второ четене)	27
Говорил: м-р проф. д-р Иван Стефанов	8	Дневен ред за следващото заседание	27
2. За трудови норми. (Първо и второ четене)	9		

Председателствувал д-р Георги Атанасов: (Звъни). При-
съствуват нужното по правилника число народни предстиви-
тели. Обявявам заседанието за открито.

(Отсъствуват: Александър Миленов, Анастасия Вълкова,
Андрей Михайлов, Андрей Пенев, Боню Митев, Борис Стоев,
Венера Клиничарова, Владимир Арнаудов, Вълчо Цанков,
Георги Божков, Георги Хълчев, Георги Григоров, Георги Дас-
калов, Грудни Атанасов, Димитър Чорбаджиев, Димитър Гре-
ков, Донио Сербезов, Дочо Шипков, Емилия Атанасова,
Жейка Хардалсва, Запрян Ташев, Иван Евтимов, Иван Пен-
чев, Иван Христов, Иван Чуков, Израел Майер, Илия Доб-
рев, Йордан Александров, Йордан Костов, Йордан Стефанов,
Костадин Велев, Крум Миланов, Любен Дамянов, Лисдмил
Стоянов, Марин Маринов, Недялка Душкова, Нисим Исаков,
Пенка Цветанова, Петър Бомбов, Петър Тодоров, Петър Пер-
гелов, Петър Янчев, Първа Димитрова, Руса Господинова,
Сава Дълбоков, Спас Николов, Спас Христов, Сребро Баба-
ков, Стапка Димитрова, Стойне Лисийски, Стоян Гуров, То-
дор Атанасов, Тодор Самодумов, Тодор Живков, Трифон
Йорданов, Яна Георгиева, Янко Атанасов и Янко Киряков)

Съобщавам на Събраниято, че бюрото е разрешило от-
на следните народни представители: Атанас Тотев — 2 дена,
Васил Василев — 3 дни, Гергьги Божков — 10 дни, Донио
Сербезов — 11 дни, Иван Пенчев — 10 дни, Илия Илиев —
3 дни, Марин Шиваров — 1 ден, Неделчо Костов — 1 ден,
Петър Янчев — 1 ден, Руса Господинова — 3 дни, Станка
Иванова — 10 дни, Христо Лилков — 1 ден и Яна Георгиева
— 10 дни.

Съобщавам на Великото народно събрание, че в бюрото са
постъпили следните законопроекти:

От Министерския съвет — законопроекти за избиране на
народни представители;

От Комитета за наука, изкуство и култура — законопроект
за събиране на материалите от съпротивителното движение.

От Министерството на правосъдието — законопроект за
лицата и семейството.

Тези законопроекти ще бъдат отпечатани, раздадени на
народните представители и поставени на дневен ред.

Пристъпваме към разглеждане на обявения за днешното
заседание дневен ред, точка първа:

**Първо четене на законопроекта за изменение на закона за
държавните имоти («Държавен вестник», брой 300 от
1948 г.)**

Моля секретаря да го прочете.

Секретар Тодор Тихолов (к): (Чете)

МОТИВИ

към законопроекта за изменение на закона за държавните
имоти («Държавен вестник», брой 300 от 1948 г.)

Другари и другарки народни представители и представи-
телни! В чл. 31, алинея трета, от закона за държавните имоти
е определено, че отчуждените за държавна нужда недвижими
имоти следва да се оценяват по пазарната им цена, като цената
на отчуждените места не надвишава данъчната им оценка от
1936—1940 години, умножена с коефициент, определен еже-
годно от Министерския съвет по доклад на министъра на фи-
нансите. От събраните сведения чрез градските и околийските
народни съвети за данъчните оценки на покритите и непокри-
тите недвижими имоти се оказва, че данъчните оценки не
могат да служат като база за определяне пазарната цена, тъй
като коефициентът, с който трябва да бъдат умножавани,
варира от 1 до 35 пъти за различните населени места.

За да бъде внесена социална справедливост и запазени ин-
тересите на трудещите се, предлагам за основа да се възприе
пазарната цена на недвижимите имоти, като се определят
максималните предели, до които може да достигне чрез райо-
ниране на населените места и полските терени.

Като предлагам на вашето внимание тук приложения за-
конс-проект, моля ви, другари народни представители и на-
родни представители, да го обсъдите и гласувате.

София, 5 юли 1949 г.

Министър на финансите: **Проф. д-р Ив. Стефанов**

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение на закона за държавните имоти

**Параграф единствен. Чл. 31, алинея трета, се
изменя така:**

«Отчуждените недвижими имоти, както и отстъпените в
замяна, заедно с паходящите се върху тях постройки и изку-
ствени посадения, се оценяват по пазарната им стойност по
време на отчуждаването. Оценките на местата не може да над-
минават определените от Министерския съвет цени по зони за
терените в чертите на населените места и по райони и наса-
ждения за останалите места. Министерският съвет може да
определи максималните цени на кубически метър за оценяване
на постройките. Зоните на градовете и селата се определят
по решение на околийските народни съвети и градските на-
родни съвети, приравнени на околии, по указание на Мини-
стерството на комуналното стопанство и благоустройството. Пол-
ските, балканските, полубалканските, интензивните и екстен-
зивните райони се определят от същите съвети, по указание
на Министерството на земеделието, съответно Министерството
на горите. Отчуждените имоти се оценяват от комисия, съста-
вът на която се определя от правилника, а при обжалване, от
сдилищата».

Председателствувал д-р Георги Атанасов: Има думата
докладчикът на законодателната комисия да докладва предло-
жението на комисията по законопроекта.

Докладчик Васил Василев (к): (Чете)

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

на законодателната комисия по законопроекта за изменение на
закона за държавните имоти.

Комисията предлага на пленума на Великото народно съ-
брание да гласува и приеме законопроекта така, както е пред-
ложен от Министерския съвет, без изменение.

Председател на законодателната комисия: Д-р Ив. Пашов.»

Председателствувал д-р Георги Атанасов: По законопроекта
няма записани оратори.

Има думата д-р. министър на финансите.

Министър проф. д-р Иван Стефанов: Другари и другарки
народни представители! Изменението, което се предлага с
представения на вашето внимание законопроект, преди всичко
разширява обхвата на постановленията в сегашния закон за
държавните имоти, като предвижда по същия начин да става
и оценката на отстъпените в земя имоти, което не беше
предвидено по-рано в чл. 31, алинея трета, на закона за
държавните имоти.

Що се отнася до изменението по същество, аз искам да
отбележа пред вас, че първият допир с действителността по-
каза, какво начинът на оценка на отчуждаваните имоти, предви-
ден в чл. 31, алинея трета, на закона за държавните имоти,
се оказа неподходящ. Както ви е известно, предвидяше се
тогава да се вземе за основа данъчната оценка на недвижимия
имот, която, понеже датира още от периода на 1935—1940 г.,
се умножава с един коефициент, който трябва да изрази изме-
нението на стойността на недвижимите имоти във връзка с
обезценяването на нашата национална монета през време на
войната. Оказа се обаче, че избраната снова — данъчната
оценка — е установена навремето много различно в разните
места. Поради това различно установяване навремето на данъч-
ната оценка получаваше се така, че за еднакви имоти в разни

краища на страната би трябвало да се определя коефициент, който за едни места да бъде например единица, а за други места да бъде 35, т. е. 35 пъти по-голям.

Разбира се, при това положение тази основа, която беше избрана по-рано — данъчната оценка — се оказва незадоволителна. Затова с предисъженото изменение на закона за държавните имоти ние искаме да се освободим при оценката на недвижимите имоти от тази данъчна оценка и да предоставим да се определя една максимална цена, която не бива да бъде превишавана и която естествено ще бъде различна само според качеството на полските имоти или според мястото на строителния терен в чертите на населеното място. Законът не може да се занимава с това, да определя каква трябва да бъде стойността на полските имоти, намиращи се в разни райони — полски, балкански, полубалкански, райони с интензивни култури, райони с екстензивни култури — нито пък да се занимава с определянето на съотношението между стойностите на полските имоти в разните райони. Предоставя се на околните народни съвети да определят такива максимални цени всеки път в съгласие със съответното министерство. За полските имоти това ще бъде Министерството на земеделието или на горите, а за строителните терени — Министерството на комуналното стопанство. Освен това се предвижда, Министерският съвет да определя максималните размери на стойността.

Аз искам да засегна тук един друг въпрос, който не е пряко свързан с третираната от законопроекта материя, но който е много важен за нашето по-нататъшно развитие. Това е въпросът за стойността на земята във връзка с поземлената рента. В доклада на др. Георги Димитров пред петия конгрес се разви мисълта за това, как си представяваме ние в бъдеще национализирането на земята и уреждането на въпроса за рента на земята.

Що се отнася до полските имоти, тази основна мисъл се спазва. По отношение на полските имоти ние не пристъпваме сега към премахването или към постепенното ликвидиране на поземлената рента, обаче по отношение на градските строителни терени ние вече минаваме към постепенното ликвидиране на поземлената рента. Аз трябва да ви изтъкна, че в оня период, когато в София най-интензивно се строеше — строеха се жилищни сгради на базата главно на кооперирането на спестителите — тогава стойността на земята съставляваше средно 35% от стойността на сградата. Това показва колко много е бил оскубяван строежът на жилищни и други сгради в населените места и особено в по-големите центрове и в техните централни зони. Като се прибавят към това големите печалби и свръхпечалби на строителите-предприемачи, то очевидно е, че голяма част от тия милиардни суми, които тогава се изразходваха, отиваха в джобовете на поземлените собственици и на спекулантите-строители.

Една народно-демократична страна не може да върви по този път, тя не може да продължава да оскубява строежа с огромната стойност на земята. В центъра на София бепе се дошло дотам, че един квадратен метър да се плаща няколко десетки хиляди лева. Но една народна демократична власт не може да отива дотам да изсипва сега огромни суми в джобовете на истината на малко останалите едри поземлени собственици на големи парцели. Затова именно се предвижда да се определя един максимален размер на оценка на местата в тези строителни терени, които ще бъдат отчуждавани, за да бъдат строени на тях жилищни домове за работници и служители, за трудовите се, за административни сгради, за нуждите на търговски, индустриални, транспортни и други държавни предприятия.

Тъкмо сегашното изменение на закона дава възможност на Министерския съвет много по-лесно да се справи с тази задача — да премине постепенно към ликвидиране на градската поземлена рента. Тук искам да изтъкна, че трудовата градска поземлена собственост не засегна ликвидацията на градската поземлена рента, тъй като по начало законът за държавните имоти предвижда при отчуждаването на такава частна собственост да се прилага замяната.

Що се отнася до полските имоти, там ще се определят максималните размери според качеството на земята, според района, в който тя се намира — т. е. според добива, който тя дава — като се имат винаги пред очи интересите на стопаните-земедельци, които имат придобита своята земя по линията на трудовата спестовност.

Ето така стои въпросът с това изменение на закона за държавните имоти. И аз мисля, че няма никакво основание да се оспорва неговата своевременност и необходимост и затова ви моля да гласувате законопроекта на първо четене.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Пристъпваме към гласуване. Ония другари народни представители, които са съгласни да бъде приет по принцип, на първо четене току-що докладваният законопроект за изменение на закона за държавните имоти, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър проф. д-р Иван Стефанов: Моля, законопроектът да бъде приет, по спешност, и на второ четене.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Понеже законопроектът не предизвиква противни изказвания и понеже и министърът на финансите прави предложение да бъде приет сега и на второ четене, моля ония другари народни представители, които са съгласни с това предложение, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля докладчика да докладва законопроекта на второ четене.

(Заглавието и параграф единствен от законопроекта, докладвани от докладчика на законодателната комисия Васил Василев, се приеха без изменение и без разисквания)

Пристъпваме към разглеждане на следната точка от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за трудовите норми
Моля секретаря да прочете законопроекта.

Секретар Тодор Тихолов (к): (Чете)

«МОТИВИ

към законопроекта за трудови норми

Другари и другарки народни представители! Съществуващият закон за трудовите норми бе създаден година и половина преди национализацията на индустрията, при условията на частната собственост.

Той отразяваше съществуващото тогава положение в страната и преди всичко това в индустрията.

След национализацията на индустрията и мините и създаването на редица стопански ведомства и обединения, законът за трудовите норми в този си вид не може да изпълни своето предназначение.

Освен това в момента на създаване на закона нямахме почти никакъв опит, поради което редица положения в закона се оказаха неудачни.

Всичко това налага изменението на съществуващия закон. Създаването на нов по-обширен закон по подобие на съществуващия намираме за целесъобразно, тъй като опитът ни все още е малък, за да можем да създадем закон, който да урежда подробностите.

За да не занимаваме Народното събрание с гласуването на закони, изменения и допълнения към тях, намираме за най-уместно да се гласува един кратък в най-обща форма закон, който няма да се изменя, а всички подробности ще се уреждат с наредба, одобрена от Министерския съвет, която значително по-лесно може да бъде изменявана и допълвана.

Предлагайки настоящия законопроект, моля, същият да бъде разгледан и одобрен.

Гр. София, юли 1949 г.

За министър-председател: **К. Георгиев**

ЗАКОНОПРОЕКТ

за трудови норми

Чл. 1. Трудовите норми се въвеждат навсякъде, където това е възможно и стопански оправдано.

Чл. 2. Подробностите по определяне на трудовите норми, заплащането, възнаграждението на работещите по норми, организацията на службите по трудовите норми и техните взаимоотношения, както и подробностите по прилагането на този закон се уреждат с наредба, одобрена от Министерския съвет.

Чл. 3. Възнагражденията, които се плащат за надвишаване на нормите, както и за обслужване на повече машини, се освобождават от всякакви удържки, включително и по закона за обществените осигуровки.

Чл. 4. Нарушителите на закона и на издадените по него наредби и разпоредения се наказват с глоба до 20.000 лв., ако не подлежат на по-тежко наказание по други закони.

Постановленията, с които се палатат глобите, не подлежат на обжалване. Глобите се събират по реда на закона за събиране на данъците и други държавни вземания и се внасят в държавното съкровище.

Начинът за констатиране нарушенията и за налагане наказания се урежда с наредба по прилагане на закона.

Чл. 5. Настоящият закон отменя от деня на обнародването на наредба по чл. 2 съществуващия досега закон за трудовите норми, всички закони, разпоредения и постановления, които му противоречат, както и всички правилници за прилагането на закона за трудовите норми.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата докладчикът на законодателната комисия др. Васил Василев, за да докладва предложението на комисията.

Докладчик Васил Василев (к): (Чете)

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

на законодателната комисия за изменение и допълнение на законопроекта за трудови норми

1. В чл. 1 след думите «се въвеждат» да се внесе «задължително».

Съображения. С това допълнение текстът добива императивна форма, в смисъл, че там, където е възможно и стопански оправдано, трудовите норми трябва задължително да бъдат въведени.

2. В чл. 2 думата «заплащането» да стане «заплащане», след думите «по норми» да се прибавят думите «и за обслужване на повече машини» и следващите думи «и техните взаимоотношения» да се заличат.

Към същия член да се прибави нова алинея със следното съдържание:

«Ръководно-техническият, спомагателният и административният персонал, който способствува за изпълнението и изпълнението на производствените планове, се премира по правилници, одобрени от Министерския съвет.»

Съображения. Изменението и допълнението на алинея първа цели да допълни текста в смисъл да бъдат обхванати и работниците, обслужващи повече машини, и да внесе по-голяма яснота на въпросите, по които ще се издаде наредба от Министерския съвет.

С новата алинея втора се цели да се установи основният принцип, който ще легне в бъдещата наредба, че ръководно-техническият, спомагателният и административният персонал не получават възнаграждение за наднормено производство, както това беше по досегашния закон, а получават премии за преизпълнение на производствените планове. По този начин се установяват в законопроекта двата основни принципа, които трябва да легнат в бъдещата наредба, като трудовото възнаграждение на работниците, пряко заети в производството, се определя чрез трудови норми, а трудовото възнаграждение на останалия персонал, не зает пряко в производството, може да бъде увеличено само при наличността на преизпълнен производствен план.

3. В края на чл. 3 думите: «обществените осигуровки» да станат «общественото осигуряване».

Съображения. Поправката е редакционна — уточняване със заглавието на закона.

4. В чл. 4 алинея последна да стане алинея втора. Същата да се преработи така:

«Начинът за констатиране нарушенията и налагане глобите се урежда с наредбата».

Алинея втора да се допълни и раздели на две алинеи — трета и четвърта.

Алинея трета по тая номерация да се редактира така:

«Постановленията, с които се налагат глобите, подлежат на обжалване по реда на кн. VI, глава V, от закона за наказателното съдопроизводство.»

Алинея четвърта по тая номерация остава така:

«Глобите се събират по реда на закона за събиране данъците и други държавни вземания и се внасят в държавното съкровище.»

Съображения. Предложената корекция е от редакционен характер и цели да даде по-голяма яснота на текста. Обжалването на тия постановления следва да става по реда на закона за наказателното съдопроизводство.

5. В чл. 5 вместо думата «обнасяването» да се впише «публикуването», като към думата «наредба» се допълни първият член «та».

Съображения. Поправката е от редакционен характер.

Председател на законодателната комисия при ВНС:

Д-р Иван Пашов.»

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Няма записани оратори по законопроекта. Ще пристъпим към гласуване.

Ония другари народни представители, които са съгласни, току-що докладваният законопроект за трудови норми да бъде приет по принцип, на първо четене, моля, да вдигнат ръка, Мнозинство, Събранието приема.

Министър Добри Терпешев: Предлагам, законопроектът да бъде приет и на второ четене.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има предложение от подпредседателя на Министерския съвет д-р Добри Терпешев, току-що приетият на първо четене законопроект за трудови норми да бъде приет, по спешност, още в днешното заседание и на второ четене.

Моля ония другари народни представители, които са съгласни с това предложение, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля докладчика на законодателната комисия да докладва законопроекта на второ четене.

(Заглавието и членове 1-5 от законопроекта, заедно с предложението на законодателната комисия, докладвани от докладчика на законодателната комисия Васил Василев, се приеха без изменение и без разисквания)

Пристъпваме към разглеждане на следната точка от дневния ред:

Първо четене на проекта за военно-съдебен закон.

Моля секретаря да го прочете.

Секретар Тодор Тихолов (к): (Чете)

М О Т И В И

към проекта за военно-съдебен закон

Другари и другари народни представители! Военно-съдебният закон от 29 януари 1938 г. със своите отживели разпоредби не съответствува на настъпилите след 9 септември 1944 г. коренни изменения в живота на нашата страна и войска. Несъответствието дебело бе подчертано с приемането на Димитровската конституция.

Този закон съставлява пречка за едно истински прогресивно военно правораздаване, поради което той следва да бъде отменен и вместо него създаден нов военно-съдебен закон, съобразен с Конституцията и новите нужди на войската.

Предлаганият проект отговаря на тези изисквания.

При изработването му широко е използван опитът на нашите граждански и военни съдилища отпреди и след 9 септември 1944 г., критично преценен, този на военните съдилища от последното време след 9 септември с. г. и пребогатият опит на съдилищата в Червената армия.

Проектът е изграден на съвършено нови принципи.

По-съществени неговите положения са следните:

С чл. 4 е уредено съотношението между военно-съдебния закон и закона за наказателното съдопроизводство в смисъл, че разпоредбите на последния са задължителни във всички случаи при прилагането на военно-съдебния закон, когато същият не съдържа особени разпоредби. В този текст е отразено единството между общото и военно-процесуалното законодателство.

Отдел II на проекта съдържа разпоредбите, които очертават новата организация на военните съдилища и военната прокуратура.

Съгласно тези разпоредби военните съдилища са: първостепенни военни съдилища и Военната колегия при Върховния съд на Народната република. Те са териториални, но могат да бъдат установени и за отделни войсковы съединения.

Тази организация съответствува на нуждите на войската. Тя поставя военно-съдебните органи в близост до условията на войсковия живот и до обстановката, при която е извършено престъплението, и открива възможност да бъде съгласувана тяхната дейност с тази на строевите и политическите офицери. По този начин в съдебните актове ще бъде внесена по-голяма конкретност, целесъобразност и навременност с оглед на нуждите.

Съгласно чл. 10, алинея първа, първостепенните военни съдилища заседават в състав от двама съдии и един военно-съдебен заседател, а съгласно втората алинея на същия член на Президума на Народното събрание се дава законодателно изпълнение да определя с указ, за известни престъпления, първостепенните военни съдилища да заседават в състав от един съдия и двама военно-съдебни заседатели. С тази разпоредба, в духа на чл. 57 от Конституцията, се застъпва войсковият народен елемент във военното правораздаване и е създадена възможност този елемент да бъде засилен, когато се счеете за необходимо. Контактът с живота на войската, който ще се осъществи чрез участието на войсковия народен елемент във военното правораздаване, ще допринесе още повече за конкретността и целесъобразността на съдебните актове.

Военната прокуратура е включена в общата система на прокуратурата в страната и е поставена под надзора и ръководството на главния прокурор на Народната република.

По нов начин е уреден въпросът за защитата пред военните съдилища. Освен пълната материална защита на подсъдимия, гарантирана от цялата система на проекта, формалната защита пред военните съдилища се допуска по всички дела. За да бъдат привлечени като помощници на военното правосъдие по-широк кръг адвокати, премахнати са ограниченията на буржоазния военно-съдебен закон при допускането им за защитници пред военните съдилища. Съгласно проекта, за такива се допускат всички лица с адвокатска правоспособност, като по делата за престъпни деяния, които накърняват или поставят в опасност боеспособността на войската, военната дисциплина или установения във войската правен ред, се изисква едно единствено условие — да са изслужили редовната си военна служба. Служебните защитници не са вече офицери на действителна служба без юридическа подготовка, а адвокати, посочени от адвокатските съвети или адвокатските колективи.

С цел за изграждане високо квалифицирани военно-съдебни кадри, в проекта се предвиждат редица условия за заемане на военно-съдебна длъжност.

Подсъдността на военните съдилища е уредена на базата на личния принцип, т. е. като процесуално отношение между лице и съд. По начало на военните съдилища са подсъдни военните и приравнените лица, а по изключение и гражданските лица. Военните и приравнените лица са подсъдни на военните съдилища за всички извършени от тях престъпни деяния по военна наказателния закон и по наказателния закон. За извършените от тях престъпления по други наказателни закони те се съдят от гражданските съдилища, доколкото в тези закони не е постановена подсъдност пред военните съдилища. На военните съдилища са подсъдни и лицата по чл. 3, т. 1, от военно-наказателния закон, т. е. тези от миналите в запас офицери, на които е предоставено правото да носят военната униформа, за престъпления по същия закон, извършени при нейното носене. Гражданските лица в мирно време са подсъдни на военните съдилища само за престъпления, извършени в съвместие с военни и приравнени лица, които престъпления накърняват или поставят в опасност боеспособността на войската, военната дисциплина или установения във войската правен ред, и за извършени в съвместие с лицата по чл. 3, т. 1, от военно-наказателния закон престъпления по същия закон. Тук е от значение характерът на престъплението, т. е. дали е такова, което накърнява или поставя в опасност боеспособността, дисциплината и установения във войската правен ред. Всички престъпления по военно-наказателния закон са такива, които накърняват или поставят в опасност тези военно-правни блага и следователно ще става въпрос за преценка само когато се касае за престъпления в наказателния и други специални закони, в които е предвидена отговорност пред военните съдилища за военните и приравнените лица. Такова уреждане на подсъдността е необходимо, тъй като с ка-

заните престъпления пряко се засяга или поставя в опасност мощта на войската и естествено място за тяхното разглеждане са военните съдилища.

Военните и приравнените лица, с изключение на командирите на полкове, приравнени и по-горни началници, се съдят от първостепенните военни съдилища. Командирите на полкове, приравнените и по-горните началници във войската, с оглед на тяхното служебно положение, са предадени по подсъдност на Военната колегия при Върховния съд.

За разлика от буржоазната наказателно-процесуална система и в пълна хармония със съветската система, съгласно проекта, препирни за подсъдност между първостепенните военни съдилища не се допускат. Всеки съд сам решава дали му е подсъдно делото. Когато един военен съд получи дело, изпратено му по подсъдност от друг военен съд, той е длъжен безусловно да го разгледа. Ако обаче този съд счита, че делото му е изпратено неправилно, той може да обжалва този факт пред Военната колегия при Върховния съд по реда на надзора, но само след като произнесе присъда по изпратеното му дело.

С тази разпоредба ще се допринесе за бързото разглеждане на делата, което е особено съществено при военното правораздаване.

При наличната идейно-политическа подготовка и съзнателно отношение в работата на военно-съдебните кадри опасност от недобросъвестно отбягване от гледане на делата почти не съществува. Гаранция в това отношение е и даденото право за обжалване по реда на надзора. Чрез това право се създава колевна гаранция за правния ред и за подсъдимия. Така, ако Военната колегия при Върховния съд намери, че вследствие неправилното изпращане делото в друг съд е била ограничена възможността за всестранна проверка на доказателствата по делото и откриване на материалната истина, тя може да отмени издадената присъда, а при констатиране недобросъвестност — да постави въпроса за отговорността на виновния.

В проекта е въведено понятието възбуждане на наказателно дело. Възбуждането на наказателно дело се състои в даване на разпоредба от компетентния орган за извършване на разследване при наличност на законен повод и достатъчно основание.

Съгласно чл. 78 органите, които имат право да възбуждат наказателно дело, са: военният прокурор, военният следовател, военният съд и органите на дознанието.

Военният прокурор възбужда наказателно дело за престъпления, подсъдни на военните съдилища, извършени в неговия район или извършени от лица от състава на войсковото съединение, към което той се намира.

Военният следовател има това право само при отсъствие в дадено място на военния прокурор.

Военните съдилища имат същото право, когато през време на съдебното следствие забележат признаци за извършено престъпление от лице, непривлечено към делото, или ако намерят показанията на свидетел съзнателно лъжливи.

Органите на дознанието възбуждат наказателно дело за престъпленията на военните и приравнените лица от своята част.

Органи на дознанието, съгласно чл. 94, са: командирите на полкове, по-горните началници и съответстващите на тях и командирите на самостоятелни и временно отделно действащи дружини.

Разследването по възбудено наказателно дело се извършва чрез дознание или предварително следствие.

Дознанието по процесуални действия и значение е приближено до предварителното следствие. За извършването му органът на дознанието си служи с нарочен офицер-дознател, назначен за такъв за по-продължително време със заповед по частта.

Офицерът-дознател ще произвежда дознание наред с постоянната си служба като офицер. За да може да се справи с отговорната работа по произвеждане дознанието, на него ще се даде възможност да получи минимално необходимата теоретическа и практическа подготовка и с оставянето му за по-дълго време на тази дълготрайна служба той ще има възможност да добие добър похват.

Непосредственият надзор и ръководство за правилния и бързия вървеш на дознанието принадлежи на органа на дознанието, т. е. на военния началник, който го е заповядал. От съображения обаче за контрол върху работата на органа на дознанието и на дознателя, за даване правна помощ и за провеждане единство в правната политика на войската, на военния прокурор и следовател тук е отредена значителна роля. На тях е дадено право да разглеждат във всяко време материалите на дознанието и да дават задължителни указания на органите на дознанието по техниката на разследването, по мерките за подпомагане на подозрения за да се отклонят от дознание и наказателно разследване и по насочването на дознанието.

Военният прокурор има право да изисква прекратеното дознание и да го възобнови със свое постановление, а когато военният началник е прекратил дознанието, като е упражнил своята дисциплинарна власт, военният прокурор може да подаде протест пред по-горния началник.

Когато на дознанието се събират доказателства, които дават достатъчно основание за привличане подсъдимия в качеството на обвиняем по делото, дознателят е длъжен да доложи за това на органа на дознанието и ако последният се съгласи с мнението на дознателя, дава му нареждане за привличане подозрения в качеството на обвиняем. Дознателят съставя за това постановление, което се утвърждава от органа на дознанието. Постановлението се съобщава незабавно на обвиняемия срещу подсъдим и се пристъпва към разпита му като такъв. Ако обвиняемият трябва да бъде задържан под стража, постановлението за това се утвърждава и от военния прокурор.

Свършеното дознание се представлява незабавно на органа на дознанието с кратък доклад, за да го разреши в зависимост от резултата, получен от разследването.

Във връзка с новия метод за откриване материалната истина, възприет в проекта, при който представянето на доказателства по делото се допуска през течение на цялото предварително и съдебно производство, въведен е институтът на предявяване на дознанието. Съгласно чл. 118, когато от дознанието са се разкрили признаци на престъпно деяние, подсъдно на военен съд, и органът на дознанието е решил да предаде обвиняемия на съд, той заповядва на дознателя да съобщи това на обвиняемия, да му предяви дознанието, като му съобщи накратко събраните по същото данни, предоставя му да го прече, ако той желае, и го пита дали иска да представи още нещо за допълване на дознанието. Оставянето без последствие на тези искания става само когато те не допринасят нищо за изясняване на материалната истина, за което дознателят следва да се мотивира. Същото задължение има и следователят след приключване на предварителното следствие. Тези разпоредби ще допринасят за изчерпване голямата част от доказателствата още в този стадий на процесуалното развитие, обстоятелство, потвърдено от практиката на съдилищата в Съветския съюз.

От съображения за бързина и процесуална икономия, без да се накърнява началото на материалната истина, с чл. 100 се създава едно ново положение в смисъл, че когато невоенни органи са произвели дознание или следствие или отделни действия, по правилата на закона за наказателното съдопроизводство за деяния, подсъдни на военните съдилища, това дознание или следствие, или тези действия могат да имат силата на таква, извършени по този закон, след като се спазят известни изисквания, предвидени в същия. По същите съображения в чл. 128 се дава право на следователя, когато счете полученото от него дознание за достатъчно ясно или при самопризнания на обвиняемия, да приеме извършените по него действия като извършени на предварително следствие и да не произвежда такова или да се ограничи с произвеждането само на отделни следствени действия, като обаче при всички случаи е задължен да привлече и разпита лицето като обвиняем, да предяви следственото дело и да състави обвинително заключение.

Органът на дознанието, при взето от него решение за предаване обвиняемия на съд, изпраща дознанието на прокурора с обвинително заключение.

Изпращането на следственото дело от следователя на прокурора става със заключение, което може да бъде обвинително или за прекратяване. Обвинителното заключение, съгласно чл. 149, има съдържание сходно с това на обвинителния акт по сега действащия военно-съдебен закон. Когато прокурорът е съгласен с неговото съдържание, той само го утвърждава, без да пише отделно обвинително заключение. В противен случай той го пресъставя или съставя ново обвинително заключение въз основа на събрания материал, а ако намери дознанието или следствието недостатъчно пълни — връща ги за доразследване, с конкретни указания.

Докато възбуждането на наказателното дело, при което се касае за започване на разследване, се извършва от широк кръг органи, привличането в качеството на обвиняем и предаване на съд военното или приравнено лице може да стане само с разрешение на войсковия началник. Тази система, възприета от Съветския съюз, е напълно оправдана и наложителна с оглед принципа на единоначалието във войската. Началникът е единствен отговорник за цялостната дейност на поверената му част. Задължението за устанавяване и поддържане на строга дисциплина, като основна предпоставка за бора с престъпността във войската, лежи изключително на него. За възстановяване на нарушената дисциплина той е задължен, в изключителни случаи, негърпящи отлагане, да употреби дори оръжие. Началникът поддържа постоянен и непосредствен контакт с подчинените си и най-добре познава живота и нуждите на поверената му част. Налице са следователно всички условия, неговите решения да не бъдат формални и книжни, а напълно конкретни и целесъобразни. По тези причини проектът възлага на началника изпълнението на редица процесуални функции, една от които е да дава такова разрешение, когато се касае за негов подчинени.

Съгласно чл. 164, всяко дело, постъпило за разглеждане във военния съд, се внася от председателя на съда в подготовително заседание, с участието на прокурора. На това заседание прокурорът поддържа предложението си за предаване обвиняемия на съд, след което председателят или назначен от него докладчик докладва делото и прави предложение във връзка с изложението на прокурора и с въпросите, които подлежат на обсъждане, след което съдът се произнася с определение за спиране, прекратяване, за евентуално връщане на делото за доразследване или за предаване обвиняемия на съд. В последния случай, ако съдът не е съгласен с формулировката на обвинителното заключение, той може да го пресъстави, като обаче не може да въвежда по-тежко обвинение.

Подготовителното заседание е една характерна особеност на проекта, която във връзка със системата на събиране доказателствата му дава съвършено нов облик в сравнение с действащия военно-съдебен закон. Целта на това заседание е да се извърши от съда една основна проверка на делото преди внасянето му в съдебно заседание, като се разгледат въпросите за пълнотата на дознанието или предварителното следствие, обосноваността на обвинителното заключение, спазени ли са процесуалните норми, които гарантират правата на обвиняемия, исканията и молбите на страните, правилността на квалификацията, за мярката за неотклонение, за реда и мястото на съдебното следствие, за лицата, които трябва да бъдат призвани,

и документите, които трябва да бъдат изискани, и всички други въпроси от значение за по-нататъшния ход на делото.

Според сега действащото процесуално право, делото се внася в съда с обвинителен акт само по преценка на прокурора, без всякакви други проверки. С внасянето му в съда последният е длъжен да определи мярка за неотклонение и да призове в съдебно заседание и тези обвиняеми, които биха могли да бъдат освободени още на подготовителното заседание по законни причини, незабелязани дотогава или настъпили след внасянето на делото в съда.

За въвеждане на подготовителното заседание се изхожда от изпитания принцип за подработване на всеки въпрос, преди поставянето му на официално разглеждане, от убеждението за по-голямата стойност и непогрешимост на колективното решение, от новата оценка, която се дава на личността, при отечественофронтовската обстановка, нуждата от запазване на нейното достойнство и чест и особено тези на така ценния кадър на войската.

Подготовителното заседание е едно сигурно средство срещу случайно и необосновано изпращане на съд. То е абсолютно задължително за съдилищата, които със своята дейност ангажират авторитета на народната власт и основно засягат интересите на гражданите.

Не би могло да се възрази, че подготовителното заседание създава опасност от предварително оформяване на убеждение у съдията, участвувал в него, и че той при решаване на делото трудно би изменил това си убеждение. Новият съдия не е вече безпристрастен зрител в контрадикторната борба на страните в процеса, а активен фактор в издирване на материалната истина. Той винаги трябва да има пред вид фактите, които добиват различна светлина и значение в последователните етапи на процесуалното развитие, и да изгражда своето убеждение не по интуиция, а върху научното изследване и преценка на доказателствата. Трябва да се подчертае, че и при сега действащия военно-съдебен закон не само не се изключва, но е абсолютно необходимо познаването на фактическия материал по делото преди влизане в съдебно заседание, при решаване въпроса за мярката за неотклонение и при всички други въпроси, които се поставят на разрешаване. Не ще бъде излишно да се спомене, че в директивно писмо на Върховния съд в СССР от 1935 г. се казва, че по правило председателствуването на подготовителното заседание трябва да се възлага на този съдия, който ще председателства съда при разглеждане на делото в съдебно заседание.

Съгласно ст. 236 от Углавния кодекс на СССР, делото може да бъде внесено в подготовително заседание само в изрично указание в същата статия случаи. По-късно подготовителното заседание става задължително във всички случаи, както това се вижда от постановлението на пленума на Върховния съд на СССР от 1936 г. и от изменението му, внесено с постановлението на същия пленум от 8 май 1941 г. Така е еволюирал въпросът за подготовителното заседание в СССР, т. е. първоначално се е предвиждало като възможност, а по-късно е станало задължително.

Системата на проекта за събиране на доказателства е коренно различна от формалната буржоазна система. Фаталните срокове на тази система тук не съществуват. Съдът търси материалната истина и преследва дава пълна възможност за това. Искане за представяне на доказателства може да се прави във всяко време до края на съдебното следствие, а в случай на необходимост да се представят нови доказателства през време на пренятия, съдебното следствие може дори да бъде възобновено. Освен това отхвърлянето на искане за допускане на доказателства не е пречка за повтото им предявяване по-късно.

Тази система няма да бъде в ущърб на бързото правораздаване. Гаранция за това е новият съдия, възможността за изчерпване доказателствата още преди съдебното заседание, при предявяване дознанието или предварителното следствие, заинтересуваността на страните да представят всички доказателства до подготовителното заседание, където се решава въпросът за прекратяване на делото или за внасянето му в съдебно заседание, практиката за гледане на делата във войсковите части и в местоизвършване престъплението, повишената готовност за съдействие на съда от страна на всички държавни органи, обществени организации и частни лица и бързите съобщителни средства. Към това трябва да се прибави, че досега подсъдимите имаха интерес от отлагане на делата, като разчитаха на трудното им насрочване и на различията в съставите, които проведоха различна съдебна политика. За бързото гледане на делата ще допринесе и новият адвокат, който ще бъде истински помощник на правосъдието.

Две са основните изисквания при военното правораздаване — това за бързината и за материалната истина. Системата на проекта за събиране и оценка на доказателствата дава широка възможност, с оглед развитието на процеса и на неговите особености в отделните фази, да се удовлетвори и двете изисквания.

С членове 192 и 193 се урежда въпросът за изготвяне в свършена форма на присъдите и протоколите на съдебните заседания. Присъдата се изготвя в свършена форма в деня на приключване делото, като по дела от сложен характер може да бъде отложено, произнасянето на присъдата и изготвянето на мотивите за определен срок, който се обявява на страните. Протоколът се изготвя в свършена форма до приключване на съдебното заседание и се прочита на страните преди оттегляне на съда на съвещание. По дела обаче, по които протоколът не може да бъде изготвен веднага след приключване на съдебното следствие, съдът определя деня за изготвянето му, за да могат страните да заявят своите бележки и да поискат поправка. С тези разпоредби се осигурява бързина особено по малките

дела, които са многобройните случаи във военните съдилища, и качественост поради това, че фактическият материал, който ляга в основата на присъдата, остава безспорен.

Във военно време, за да се обезпечи бързина в осъществяване на наказателната репресия при всяко сериозно нарушение на военната дисциплина, не се допуска обжалване на присъдите и определенията на военните съдилища. Като гаранция обаче срещу евентуални съдебни грешки и от съображения за уеднаквяване на военно-съдебната практика предвидена е възможност за тяхното отменяване или изменяване по реда на надзора. По-специално, по отношение на присъдите, с които е наложено смъртно наказание, създадена е една допълнителна гаранция. Тези присъди не могат да бъдат изпълнени преди утвърждаването им от Военната колегия, респективно военните отделения при Върховния съд, основано на данните по делото и след вземане пред вид становището на прокурора на войската и военния съвет при армията.

С направеното изложение се подчертават предимствата на проекта. Най-характерното в него е пълната възможност за конкретен, а не за формален подход при процесуалните отношения.

Този проект ще даде възможност да не бъде привлечен на съд и осъден нито един невинен, а от друга страна — нито един престъпник да не бъде оставен без наказание.

Предлаганият проект е необходим за охрана мислата на българската народна войска.

Като имате пред вид горензложеното, моля, другари народни представители, да приемете и гласувате предложението ви законопроект.

София, юли 1949 г.

Генерал-лейтенант — министър на народната отбрана:
Г. Дамянов.»

Ефрем Митев (к): Искам думата.

Председателствуващ д-р Георги Атанасов: Имате думата.

Ефрем Митев: Аз смятам, другарю председател, че законският проект е известен на всички. Предлагам да не се чете, понеже е много обширен.

Гочо Грозев (к): Правилно.

Ефрем Митев (к): В мотивите са изтъкнати съществени положени на законопроекта.

Председателствуващ д-р Георги Атанасов: Другари народни представители! Съгласно правилника, когато законопроектът е обширен и е известен на народните представители, могат да се четат само мотивите. В този смисъл има предложение от народния представител д-р. Ефрем Митев.

Ония другари народни представители, които са съгласни с това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

В такъв случай законопроектът няма да се чете.

(ВОЕННО-СЪДЕБЕН ЗАКОН

ОТДЕЛ I

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Съгласно чл. 59 от Конституцията на Народната република България създават се военни съдилища.

Чл. 2. Военното правосъдие има за задача да скрива мошца на българската народна войска — нейния личен състав, дух и материални средства, военната дисциплина и установения във войската правен ред.

Чл. 3. Военният съд, като налага наказанията, цели не само наказване на престъпниците, но също така тяхното изправление и превъзпитание.

С цялата си дейност военният съд възпитава военните, правните и гражданските лица в духа на преданост към родината и делото на социализма, в дух на точно и неотклонно изпълнение на законите в страната и уставите във войската, грижливо отношение към военното и друго общонародно имущество, строго спазване на военната дисциплина, честно отношение към военния дълг и уважение към правилата на войсковото общежитие.

Чл. 4. Докогато този закон не съдържа особени разпоредби, прилагат се разпоредбите на закона за наказателното съдопроизводство.

ОТДЕЛ II

СЪДОУСТРОЙСТВО

Глава I

Военни съдилища

Чл. 5. Военните съдилища са: първостепенни военни съдилища и Военната колегия при Върховния съд на Народната република.

Военните съдилища са териториални, но могат да бъдат установени и за отделни войскове съединения.

Териториалните военни съдилища се наричат областни военни съдилища.

Всепните съдилища при отделните войскови съединения носят название според степента на съединението.

Чл. 6. Числото и съставът на първостепенните военни съдилища се определят с щатове на войската, а техните райони и седалища — със заповед на министъра на народната отбрана.

Съдиите във Военната колегия при Върховния съд се избират от Народното събрание и получават чин и длъжност по щатове на войската.

Чл. 7. Върховният съд на Народната република, чрез Военната колегия, упражнява надзор над съдебната дейност на всички съдилища.

Чл. 8. Първостепенните военни съдилища разглеждат делата за военните престъпления и за други престъпления, отнесени към тях по подсъдност.

Чл. 9. Военната колегия при Върховния съд разглежда:

1) жалбите и протестите срещу съдебните актове по делата, разглеждани от първостепенните военни съдилища;

2) отнесените по подсъдност към нея, като първа инстанция, дела и

3) предложените на председателя на Върховния съд на Народната република, на главния прокурор на Народната република и на министъра на народната отбрана за преглед на влезли в законна сила съдебни актове на същите съдилища.

Преглед на влезли в законна сила съдебни актове, издадени от Военната колегия като първа инстанция, се извършва от общото събрание на същата.

По предложение на главния прокурор на Народната република, на председателствувания Военната колегия и на началника на Военно-съдебния отдел Военната колегия се произнася в общо разпоредително заседание по въпроси, които на практика повдигат съмнение или не се решават еднакво от военните съдилища.

Председателят на Върховния съд може да свика общо събрание на всички съдии от състава на съда за обсъждане на въпроси, които се отнасят до дейността на съда изобщо или за установяване на единна практика по въпроси, по които съществува разногласие между Военната колегия и други колегии на съда.

Чл. 10. Първостепенните военни съдилища заседават в състав от двама съдии и един военно-съдебен заседател.

Президиумът на Народното събрание може с указ да определи за известни престъпления, първостепенните военни съдилища да заседават в състав от един съдия и двама военно-съдебни заседатели.

Чл. 11. Военната колегия при Върховния съд заседава в състав от трима съдии.

Когато Военната колегия разглежда дела като първа и последна инстанция, заседава в състав от двама съдии и един военно-съдебен заседател.

Чл. 12. Военно-съдебните заседатели са офицери, а в първостепенните военни съдилища могат да бъдат и подофицери или войници.

Чл. 13. Военно-съдебните заседатели се определят от съда в общо събрание, с участие на прокурора, измежду офицерите, подофицерите и войниците от частите в района на съда, удостоени от съответния командир.

За разглеждане на делата, отнесени по подсъдност към Военната колегия при Върховния съд като първа инстанция, военно-съдебните заседатели се избират от Президиума на Народното събрание.

Чл. 14. Когато се съди офицер или подофицер, военно-съдебният заседател не може да бъде в чин по-малък от този на подсъдника, а когато подсъдникът е генерал, той може да бъде и в по-младши генералски чин.

Чл. 15. Когато военно-съдебният заседател е старши по отношение на другите членове от състава, той може да възложи ръководството на съдебното заседание на старшия член-съдия.

Глава II

Военна прокуратура

Чл. 16. Военната прокуратура има за задача да охранява законността във войската. За осъществяването на тази задача военните прокурори:

а) упражняват надзор за точното изпълнение на законите от всички военни органи;

б) възбуждат наказателно дело за извършени престъпни деяния, повдигат и поддържат обвинение и дават заключение по делата пред военните съдилища;

в) упражняват надзор за основателността на задържането под стража и разпореджат за освобождаването на незаконно задържани лица от органи на войската или на военни и приватни — от милицията и други органи;

г) разпореджат за привеждане на присъдите в изпълнение и следят за правилното изтърпяване на наказанията във военно-исправителните места;

д) обжалват в защита на войската административните актове, които не са съобразени със закона, и

е) привличат вниманието на длъжностните лица и обществените служители за всяко тяхно действие, което не е съобразено с разпоредбата на Правителството и с което се засягат интересите на войската, и съобщават за това на по-горните органи на властта, когато намират това за необходимо.

Чл. 17. Военната прокуратура се състои от прокурор на войската и областни военни прокурори, като при нужда могат да се открият прокуратури и при отделни войскове съединения.

Числото на военните прокурори и техните заместници се определя с щатове на войската, а районите и седалищата им — със заповед на министъра на народната отбрана.

Чл. 18. Военните прокурори, при изпълнение на своите длъжности, действуват само въз основа на съществуващите закони и в интереса на войската.

Чл. 19. Всеки военен прокурор е подчинен на по-горния по степен военен прокурор, а прокурорът на войската — непосредствено на главния прокурор на Народната република и с негов старши помощник.

Военните прокурори могат да заместват своите заместници във всяко време, или по тяхно разпореджане — да бъдат замествани от заместниците си. Допуска се и съвместното им участие в заседанията по едно и също дело.

Ако прокурорът на войската няма заместник, замества го един от областните военни прокурори.

Чл. 20. За произвеждане на предварително следствие, при военната прокуратура има военни следователи.

Чл. 21. Военните следователи действуват под непосредственото ръководство и надзор на военните прокурори.

Глава III

Военно-съдебен надзор и управление

Чл. 22. Общият надзор над военно-съдебните места и лица принадлежи на министъра на народната отбрана. Той го упражнява лично или чрез непосредствено подчинения му началник на Военно-съдебния отдел.

Главният прокурор на Народната република упражнява надзор над военната прокуратура чрез прокурора на войската.

Министърът на народната отбрана може да направи предложения за отзоваване членовете на Военната колегия от органа, който ги е избрал.

Чл. 23. Военно-съдебното управление се съсредоточава в началника на Военно-съдебния отдел, комуто в съдебно-административно отношение са подчинени военните съдилища и прокуратура.

Чл. 24. При военно-съдебния отдел има съдебни инспектори.

Глава IV

Защита пред военните съдилища

Чл. 25. По делата пред военните съдилища се допуска защита.

Чл. 26. Ако подсъдникът не си е избрал защитник, съдът служебно му назначава такъв, когато е обвинен в престъпление, за което е предвидено наказание смърт.

В останалите случаи служебен защитник се назначава, ако подсъдникът е поискал такъв, в срок, определен от съда.

Чл. 27. Служебните защитници се определят от съда измежду адвокатите, посочени от адвокатските съвети, а където няма такива — от адвокатските колективи. Възнаграждението на служебните защитници, назначени по реда на чл. 26, алинея първа, както и на тези, назначени по реда на алинея втора на същия член по молба на подсъдника, на които е признато правото на обществено подпомагане, се определя от съда по установената таблица и се изплаща от кредитите на съда.

Възнаграждението на служебните защитници, назначени по реда на чл. 26, алинея втора, в случай на оправдателна присъда, се заплаща от държавата по реда на предходната алинея.

Чл. 28. За защитници пред военните съдилища по дела за престъпни деяния, които накърняват или поставят в опасност боеспособността на войската, военната дисциплина или установения във войската правен ред, се допускат адвокати, изслужили редовната си военна служба.

Глава V

Вътрешният ред във военно-съдебните места

Чл. 29. Всеки, който присъствува на съдебното заседание, е длъжен да спазва установения ред и да се подчинява в това отношение на председателя.

Чл. 30. Ако разпореджанията на предходния член се нарушат от военно лице, председателят може да заповяда на нарушителя да напусне съдебната зала и ако е гражданско лице, да го накаже с глоба до 5.000 лв. Ако нарушителят е военно лице, председателят може да му наложи дисциплинарно наказание, ако това лице е в чин по-младши от него, а ако то е по-старши — да съобщи на началника му, който е длъжен да му наложи съответно дисциплинарно наказание.

Когато не е възможно да се узнаят виновниците на нарушението, председателят, ако направената забележка остане безуспешна, може да нареди всички присъстващи да напуснат залата, като при необходимост поиска съдействието на най-близките военни или милиционерски органи.

Чл. 31. При неизпълнение разпореджанията на председателя от прокурора или защитата съдът съобщава за това на съответния по-горен прокурор или адвокатски съвет, за дисциплинарни наказания.

В случаите на по-нататъшно неподчинение на същите лица на разпореджанията на председателя, разглеждането на делото може да бъде отложено по определение на съда, ако няма възможност без вреда за делото, да бъде заменено отстраненото лице с друго, за което се съобщава, съгласно предходната алинея.

Чл. 32. Ако участващите в делото лица, извън тези по предходния член, нарушат посочените в чл. 30 разпоредения, а също така, ако тези лица изкажат оскърбителни думи против личността, частния или семеен живот на някого измежду тях или разгласяват осъдителни за него обстоятелства, неотнасящи се до делото, председателът има право да направи на виновния забележка и мърмене, като го предупреди, че ако повтори това, ще бъде отстранен от залата на заседанието и делото ще се реши без устните му обяснения. Ако нарушенията се повтарят, виновният може да бъде временно отстранен от заседанието.

Чл. 33. Законните искания на военно-съдебните лица и места се изпълняват от всички длъжностни и частни лица незабавно.

За неизпълнение на тези искания виновните подлежат на дисциплинарно или съдебно наказание, като за целта съдебните органи съобщават на надлежните началници или прокурори.

Глава VI

Назначение, уволнение и преместване на лицата от военно-съдебното ведомство

Чл. 34. Длъжностите на военните прокурори и техните заместници, военните следователи, членовете и председателите на първостепенните военни съдилища, съдебните инспектори, началниците на отделенията при Военно-съдебния отдел, както и началникът на последния, се заемат само от офицери с висше юридическо образование.

Тези офицери се наричат съдебни офицери и се зачисляват към военно-съдебното ведомство.

Чл. 35. За да може едно лице да заема военно-съдебна длъжност, трябва:

- 1) да не е лишено от граждански и политически права;
- 2) да не е осъждано на наказание лишаване от свобода повече от 6 месеца по който и да е закон или за престъпление, несъвместимо със званието съдебен офицер, макар и да е освободено от наказанието по давност, помилване, амнистия или е било реабилитирано, с изключение амнистираните деяния, извършени до 9 септември 1944 г. и тези, извършени до 9 май 1945 г., във връзка със събарянето на съществуващата до 9 септември 1944 г. власт или във връзка с установяването, защитата и подпомагането властта на Отечествения фронт;
- 3) да не се намира под съд или следствие;
- 4) да отговаря на особените условия, предвидени в този закон за всяка длъжност;
- 5) да е прекарало най-малко 3 години на действителна служба като офицер.

Тези условия, с изключение на т. 4, се отнасят и за военно-съдебните заседатели. Когато военно-съдебните заседатели са подофицери или войници, срокът, предвиден в т. 5, е съответно — 3 или 1 години служба.

Чл. 36. На длъжност младши член съдия при първостепенен военен съд и младши зам. областен военен прокурор (младши зам. прокурор при войсково съединение) може да бъде назначено лице, което отговаря на условията по членове 34 и 35, преминало установения стаж и издържало или освободено от държавен изпит.

Чл. 37. На длъжност старши член при първостепенен военен съд, зам. областен военен прокурор (зам. прокурор при войсково съединение) и следовател може да бъде назначено лице, което е прослужило най-малко три години в длъжности по предходния член.

Чл. 38. На длъжност председател на първостепенен военен съд, областен военен прокурор (прокурор при войсково съединение), зам. прокурор на войската, следовател при прокурора на войската, съдебен инспектор и началник на отделение при Военно-съдебния отдел може да бъде назначено лице, което е прослужило най-малко 3 години в длъжности по предходния член.

Чл. 39. На длъжност прокурор на войската може да бъде назначено лице, което е прослужило най-малко 3 години в длъжности по предходния член.

Чл. 40. За началник на Военно-съдебния отдел може да бъде назначено лице, което е прослужило най-малко 3 години като прокурор на войската или член на Военната колегия при Върховния съд.

Чл. 41. Съдебните офицери могат да бъдат повишавани на място в по-горна степен и длъжност.

Чл. 42. Съдебните офицери, проявили особени способности и усърдие в службата си, могат да бъдат повишавани в по-горна длъжност, без да се чака павършването на предвидения служебен стаж.

Чл. 43. При липса на лица със служебен стаж по членове 35, т. 5, 36 и следващите могат да бъдат назначавани и тавява с по-малък служебен стаж.

Чл. 44. Назначаването и повишаването на военните прокурори и следователи става от главния прокурор на Народната република, а на останалите съдебни офицери — от Президиума на Народното събрание, по предложение и в двата случая на министъра на народната отбрана, основано на мнение на комисия в състав: председател — началникът на Военно-съдебния отдел и членове: председателстващият Военната колегия при Върховния съд, прокурорът на войската, началникът на военно-съдебно кадровото отделение и непосредственият началник на подлежащия на назначаване или повишаване.

Уволнението на същите лица става по предложение на министъра на народната отбрана от органа, който ги е назначил.

Чл. 45. За секретар на военен следовател може да бъде назначено лице, което има двегодишна съдебна канцеларска практика, завършено средно образование и е изслужило редовната си военна служба.

Чл. 46. За секретар на първостепенен военен съд, на областен военен прокурор (прокурор при войсково съединение) и на следовател при прокурора на войската може да бъде назначено лице, което е прослужило най-малко 2 години в длъжност по предходния член.

Чл. 47. За секретар на прокурора на войската може да бъде назначено лице, което е прослужило в длъжности по предходния член най-малко 2 години или има висше юридическо образование и е изслужило редовната си военна служба.

Чл. 48. За секретар на Военно-съдебния отдел и секретар на Военната колегия при Върховния съд може да бъде назначено лице, което е прослужило най-малко 2 години в длъжности по предходния член или 4 години в длъжности по чл. 46, или има висше юридическо образование и е изслужило редовната си военна служба.

Чл. 49. Секретарите при военно-съдебните лица и места и при Военната прокуратура могат да бъдат повишавани на място в по-горна степен.

Чл. 50. Същите лица, проявили особени способности и усърдие в службата, могат да бъдат повишавани в по-горна длъжност, без да се чака павършването на предвидения служебен стаж.

Чл. 51. Секретарите на военните прокурори и следователи се назначават от прокурора на войската, а всички останали служители при прокурорите и следователите — от съответния военен прокурор.

Чл. 52. При липса на лица със стаж по чл. 45 и следващите могат да бъдат назначавани и лица с по-малък служебен стаж.

Глава VII

Клетва, подчиненост и надзор

Чл. 53. Всеки военен съдия, при постъпването си на служба, полага пред общото събрание на съда следната клетва:

«Кълна се в името на народа, в качеството си на съдия, да бъда верен на Народната република България, да прилагам точно и безпристрастно законите спрямо всички граждани, да се подчинявам само на закона, да пазя тайната на съвещанията и с всичките си действия да охранявам мощта, дисциплината и установения правен ред в Българската народна войска и независимостта на Родината. Заклех се.»

Същата клетва полагат и военно-съдебните заседатели.

Чл. 54. При постъпване на служба военните прокурори и следователи полагат следната клетва:

«Кълна се в името на народа, в качеството си прокурор (следовател), да изпълнявам съвестно своята длъжност, да бъда верен на Народната република България, да пазя установения от Конституцията държавен и обществен ред, да бдя зорко за точното изпълнение на законите в Българската народна войска и охранявам нейната дисциплина и мощ. Заклех се.»

Прокурорът на войската полага тази клетва пред главния прокурор на Народната република; останалите военни прокурори — пред непосредствено по-горния по степен прокурор, а следователите — пред съответния прокурор, комуто са подчинени.

Чл. 55. Във военно-административно отношение зависимостта и подчинеността на чиновите от военно-съдебното ведомство се уреждат по общите правила във войската.

Чл. 56. Службата, прекарана във военно-съдебното ведомство, се приравнява по права към службата, прекарана в съответните места по гражданското ведомство.

Чл. 57. Военната колегия при Върховния съд при разглеждане на постъпили в нея дела от първостепенните съдилища, ако забележи неправилности в съдопроизводството или деловодството, с мотивирано определение по реда на надзора, прави напомняне на виновните лица, а в случай на постоянни или по-важни неправилности донася на началника на Военно-съдебния отдел.

При същите условия постъпва също така и прокурорът на войската по отношение на военните прокурори и следователи.

Глава VIII

Отговорност на длъжностните лица от военно-съдебното ведомство

Чл. 58. Длъжностните лица от военно-съдебното ведомство отговарят по дисциплинарен или наказателен ред.

Редът на наказателната им отговорност се определя в този закон, а този за дисциплинарна отговорност — съгласно дисциплинарния устав на Българската народна войска.

Чл. 59. Отстраняването от длъжност е задължително, когато съдебният офицер е привлечен като обвиняем за престъпление, несъвместимо с това му звание, или когато това се налага от нуждите на предварителното следствие.

ОТДЕЛ III

ПОДСЪДНОСТ

Глава I

Общи положения

Чл. 60. Военните и приравнени лица, през време на службата им и след уволнение от нея, са подсъдни на военните съдилища за извършените от тях през време на службата им престъпни деяния по военно-наказателния и наказателния

законои. За престъпни деяния, предвидени в другите специални закони, същите лица се съдят от гражданските наказателни съдилища, ако не е постановена в тях подсъдност пред военните съдилища.

Лицата по чл. 3, т. 1, от военно-наказателния закон се съдят от военните съдилища само за престъпни деяния по военно-наказателния закон.

Чл. 61. Военните и приравнени лица се съдят от гражданските наказателни съдилища за извършени в съучастие с граждански лица престъпни деяния, които не накърняват или не поставят в опасност боеспособността на войската, военната дисциплина или установения във войската правен ред.

Чл. 62. Гражданските лица са подсъдни на военните съдилища за престъпни деяния, извършени в съучастие или в съпричастие с военни или приравнени лица и които накърняват или поставят в опасност боеспособността на войската, военната дисциплина или установения във войската правен ред.

Същите лица са подсъдни на военните съдилища за престъпни деяния по военно-наказателния закон, извършени в съучастие с лица по чл. 3, т. 1, от същия закон.

Чл. 63. Президиумът на Народното събрание може с указ да изменя установената в предходните членове подсъдност, с изключение на тази за престъпните деяния, предвидени във военно-наказателния закон.

Глава II

Обособни положения

Чл. 64. Първостепенните военни съдилища разглеждат подсъдните на военните съдилища престъпни деяния, с изключение на тези, подсъдни на Военната колегия при Върховния съд, като съдилищата при войсковите съединения разглеждат само престъпни деяния, извършени от лица от същите съединения в района, в който е разположено съединението.

Военната колегия при Върховния съд разглежда, като първа и последна инстанция, подсъдните на военните съдилища престъпни деяния, извършени от лица на длъжност: командири на полкове, командири на дивизии, по-горни и съответстващи на тях, както и от военните аташета.

Чл. 65. Военната колегия при Върховния съд може да вземе за разглеждане дело, подсъдно на първостепенен военен съд, когато това се налага от сложността на делото или от неговото обществено или политическо значение.

Чл. 66. При съвкупност на престъпни деяния, извършени в районите на различни едностепенни военни съдилища, а така също и в случаите, когато едно престъпно деяние е започнато в един военно-съдебен район и е довършено в друг, делото е подсъдно: в първия случай — на този съд, в района на който е извършено най-тежко наказуемо престъпно деяние, а при еднаква тежест — где то е извършено последното престъпно деяние, а във втория случай — на съда, в района на който е довършено престъпното деяние.

Чл. 67. Деянията, подсъдни на военните съдилища, извършени във от пределите на страната, се разглеждат от онзи военен съд, който определи министърът на народната отбрана.

Чл. 68. Началникът на Военно-съдебния отдел, членовете на Военната колегия при Върховния съд, прокурорът на войската и неговият заместник, за всички престъпни деяния, подсъдни на военен съд, се съдят като първа и последна инстанция от състав: председателя на Върховния съд, двама съдии от наказателната колегия и двама военно-съдебни заседатели.

Останалите съдебни офицери, за престъпни деяния по съдебната им служба, се съдят като първа и последна инстанция от Военната колегия при Върховния съд в състав: председателстващия колегията, двама съдии и двама военно-съдебни заседатели.

Чл. 69. Възбуждане на наказателно дело, в случаите на чл. 68, алинея първа, става от главния прокурор на Народната република или от министъра на народната отбрана, а в случаите на алинея втора — от прокурора на войската или от началника на Военно-съдебния отдел.

Чл. 70. Предварително следствие за престъпните деяния по чл. 68 е задължително, като в случаите на алинея първа то се извършва от един от членовете на Военната колегия при Върховния съд, а в случаите на алинея втора — от един измежду председателите на областните военни съдилища, областните военни прокурори или военния следовател при прокурора на войската, и в двата случая по назначение от лицето, което възбужда наказателно дело (чл. 69).

Разглеждането на тия дела в съдилищата става по общия ред на съдопроизводството.

Чл. 71. За други престъпни деяния, подсъдни на военните съдилища, не споменати в алинея втора на чл. 68, съдебните офицери се съдят на общо основание в най-близкия военен съд до тоя, в който те служат.

Чл. 72. Всеки съд сам решава дали му е подсъдно делото.

Чл. 73. Всяко дело, изпратено по подсъдност от един военен съд на друг, трябва безусловно да бъде разглеждано от съда, комуто е изпратено. Не се допускат никакви прекращения по този повод между съдилищата. Ако съдът, който е получил делото по посъдност, счете, че то неправилно му е изпратено, може да обжалва това пред Военната колегия при Върховния съд, по реда на надзора, но само след като произнесе присъда по делото.

Глава III

Пренасяне на делата от един съд в друг

Чл. 74. Пренасяне на делата от един съд в друг се разрешава от началника на Военно-съдебния отдел при Министерството на народната отбрана. Същият може да нареди, състав от един военен съд да разглежда дела в района на друг военен съд.

Чл. 75. Пренасянето на делата от един военен съд в друг се разрешава:

1) когато голямо число подсъдими и свидетели по престъпното деяние, извършено в района на някой съд, живеят в района на друг съд;

2) когато мястото, където е извършено престъпното деяние, е далече от седалището на този съд, на който е подсъдно, и е по-удобно да бъде разглеждано в друг по-близък съд и

3) когато от производството на делото в надлежния съд може да последва нарушение на обществената безопасност или когато разглеждането на делото се налага да стане в друг съд с оглед запазване боеспособността на войската и нейната дисциплина.

ОТДЕЛ IV

СЪДОПРОИЗВОДСТВО

ОТДЕЛЕНИЕ I

ПРЕДВАРИТЕЛНО ПРОИЗВОДСТВО

Глава I

Възбуждане наказателно дело

1. За престъпни деяния от общ характер

Чл. 76. Наказателно дело се възбужда при законен повод и достатъчно основание.

Чл. 77. Поводи за възбуждане наказателно дело са:

- 1) заявления на граждани, предприятия и организации;
- 2) съобщения на учреждения и длъжностни лица;
- 3) когато виновният се открие сам;
- 4) предложение на прокурора;
- 5) непосредствена констатация на органите на дознанието, следователя или съда.

Чл. 78. Органите, които имат право да възбуждат наказателно дело по отношение на военни и приравнени, са:

- 1) военният прокурор;
- 2) военният следовател;
- 3) военният съд и
- 4) органите на дознанието (чл. 94).

Чл. 79. Военният прокурор възбужда наказателно дело за престъпления, подсъдни на военните съдилища, извършени в неговия район или извършени от военни и приравнени от частите и учрежденията на съединението, при което той се намира.

В останалите случаи военният прокурор или предава получените материали на съответния прокурор, или възбужда наказателно дело и изпраща своето постановление, заедно със събраните материали, по компетентност.

Чл. 80. Военният следовател възбужда наказателно дело само при отсъствие в дадено място на военния прокурор.

Чл. 81. Военните съдилища, като забележат през време на съдебното следствие признаци за извършено престъпление от лице, не привлечено в качеството на обвиняем по делото, или ако намерят показанията на свидетел съзнателно лъжливи, по предложение на прокурора или по собствена инициатива, могат да произнесат определение за възбуждане на наказателно дело.

Чл. 82. Органите на дознанието възбуждат наказателно дело за престъпления на военни и приравнени от своята част, независимо дали тия престъпления са извършени в разположението на частта или извън нея.

В случай на извършено престъпление в района на частта от лице, неподчинено на органа на дознанието, последният се организира с вземане необходимите мерки да не се укриве подозреният или пък да не се заличат дирите на престъплението, след което изпраща всички събрани материали на надлежния орган на дознанието.

Чл. 83. При паличност на някои от поводите, указани в чл. 77, и на признаци за извършено престъпление, които дават достатъчно основание да се възбуди наказателно дело:

1) военният прокурор съставя мотивирано постановление за възбуждане наказателно дело и го изпраща на военния следовател, на органа на дознанието, на другите органи за разследване, или пък сам пристъпва към разследване;

2) военният следовател съставя мотивирано постановление за възбуждане наказателно дело, копие от което изпраща на военния прокурор, и пристъпва към произвеждане на предварително следствие;

3) военният съд произнася определение за възбуждане наказателно дело, копие от което изпраща на военния прокурор за разследване;

4) органите на дознанието съставят мотивирано постановление за възбуждане наказателно дело, което предават за произвеждане на дознание, а копие от постановлението изпращат на военния прокурор.

Чл. 84. Граждански лица за престъпни деяния, извършени от военни или приравнени, имат право да подават заявления до военния прокурор или непосредствено до военния началник, или до административните органи, като последните са длъжни незабавно да ги изпращат на съответния военен прокурор.

Чл. 85. Народната милиция и всяко длъжностно лице са длъжни да съобщават на военния прокурор и на съответния военен началник незабавно за всяко престъпно деяние, извършено от военен или приравнен.

Чл. 86. Заявленията, допесенията и тълките могат да бъдат писмени или устни и се приемат от военния прокурор или военния началник във всяко време.

Времето на подаването и съдържанието на устната тълба, както и показанията на молителя при разпитването се записват в протокол.

Чл. 87. Военният прокурор, а също и военният началник, могат да оставят без последствие заявлението, допесението или тълбата само при явната им несъстоятелност.

Чл. 88. Когато военният прокурор или военният началник остави тълбата без последствие, длъжен е да съобщи на тължителя, който може да обжалва резолюцията на военния прокурор пред по-горния прокурор, а резолюцията на началника — пред военния прокурор.

2. За престъпни деяния от частен характер

Чл. 89. По наказателни дела, които не могат да бъдат възбудени без тълба от страна на пострадалия и които могат да бъдат прекратени чрез помирение, тълбата се подава до началника, който има право да възбуди наказателно дело (чл. 94). Като получи тълбата, началникът е длъжен сам или чрез свой подчинен да се опита да склони страните към помирение.

Чл. 90. Опитът за помирение трябва да завърши в двеседмичен срок от получаване на тълбата. Ако страните се помиряват, съставя се протокол за условията на помирието, който се подписва от помирените страни и лицето, извършило помирието, и се оставя в архивата на учреждение.

Протоколът за помирение има значение на влязла в законна сила присъда и при поискване съответният първостепенен военен съд издава изпълнителен лист.

Чл. 91. Ако опитът за помирение не сполучи, началникът разглежда тълбата и я оставя без последствие, когато тя не сочи на престъпление, а в противен случай — заповядва да се произведе дознание.

Чл. 92. След като бъде произведено дознанието, началникът го разглежда и ако намери оплакването за основателно, изпраща преписката на съответния военен прокурор за по-нататъшен ход, а в противен случай прекратява преписката мотивирано.

Чл. 93. Ако подадената тълба бъде оставена без последствие или преписката по произведеното дознание бъде прекратена, това се съобщава писмено на тължителя. Последният може да обжалва резолюцията на военния началник пред военния прокурор, чието решение не подлежи на обжалване.

Глава II

Дознание

Чл. 94. Органи на дознанието са: командирите на полкове, по-горните началници и съответстващите на тях командири на самостоятелни и временно отделно действащи дружини, по отношение на всички свои подчинени военни и приравнени лица.

Чл. 95. Дознанието се произвежда от парочни офицери-дознатели, назначени за таква за по-продължително време със заповед от командира на частта, препис от която се изпраща на прокурора.

Офицерът-дознатель трябва да бъде по-старши от подозрения. Министърът на народната отбрана може да възлага произвеждане на дознание и на други органи с подходяща специална подготовка.

Чл. 96. Дознателят започва произвеждане на дознание незабавно след получаване от органа на дознанието постановление за възбуждане наказателно дело.

В известни случаи предложението за започване на дознание може да се направи устно, но при първа възможност трябва да бъде потвърдено писмено.

Предложението на военния прокурор за започване на дознание е задължително за органа на дознанието.

Чл. 97. Когато една команда е разположена далеч от мястото, където се намира органът на дознанието, началникът на командата е длъжен да събере сведения за извършеното престъпление, а така също да вземе мерки да не се скрие подозреният или пък да не се заличат дирите на престъплението, като незабавно донася на органа на дознанието.

Чл. 98. Като при запоздаване на дознанието, така и при произвеждането му органът на дознанието взема мерки, за да попречи на подозрения да се отклонят от дознание и от наказателно преследване.

Когато при деяние, подсъдно на военните съдилища или макар неподсъдно на тях, но извършено в място, което се намира под изключителната власт на военния началник, са заподозрени граждански лица, последните могат да бъдат задържани по разпореждане на органа на дознанието само в случаите, предвидени в закона за наказателното съдопроизводство за органи на народната милиция и други невоенни органи.

В случаите на предходните алинеи за задържане повече от 48 часа органът на дознанието е длъжен да иска разрешение от съответния военен прокурор.

Чл. 99. Относно военните лица и приравнените, независимо от това дали те са действували или в съучастие с граждански лица, народната милиция или другите невоенни органи могат да произведат дознание само тогава, когато те са извършили престъпно деяние, подсъдно на гражданските наказателни съдилища, и то в място, което не се е намирало в изключителната власт на военния началник. За започване на дознанието тези органи уведомяват военния прокурор и съответния военен началник.

Чл. 100. Когато невоенни органи са произвели дознание, или следствие, или отделни действия по правилата на закона за наказателното съдопроизводство, за деяния, подсъдни на военните съдилища, това дознание, или следствие, или тези действия могат да имат силата на таква, извършени по този закон, след като се спазят от съответния военен орган на дознанието или военния следовател изискванията на членове 113—119 от този закон — за дознанието, и чл. 128 от същия закон — за следствието.

Чл. 101. Законните искания на органите на дознанието се изпълняват от всички длъжностни и частни лица и обществени организации незабавно.

Чл. 102. Дознание се произвежда чрез устни разпитвания и справки, с които трябва да се изясни: кога и как е станало събитие, което съдържа в себе си признаци на престъпно деяние, извършено ли е то от лицето, което е заподозряно, и с какви доказателства се подкрепя дознанието срещу него. Дознателят, с разрешение на началника, който го е назначил, може да направи оглед, освидетелстване, претърсване и изземване, по правилата за военния следовател.

Дознанието се започва веднага и свършва най-много в три дни от получаване заповедта за произвеждането му. За продължение на срока се иска разрешение от съответния военен прокурор.

Чл. 103. Показанията на всяко разпитано лице се написват поотделно, саморъчно от разпитвания или от дознателя, по възможност със собствените думи на разпитвания, без изменения, изпускания и прибавки. Освен това трябва да се отбележи точно самоличността на разпитвания, а именно: името, бащиното име и презимето, възрастта, месторождението и местожителството (улица и №), гражданство, образование, съдебно положение и социален произход, както и времето, когато е разпитан. За изпълнение на своите задължения по разпитване на лицата и събиране на справки дознателят може да призовава лицата в служебните помещения, где действуват.

Председателят на Президиума на Народното събрание, министрите, екзархът и лицата, които по болест или други законни причини не могат да се явят, се разпитват в мястото, где те се намират.

Чл. 104. Ако трябва да се разпита някое лице или да се извърши друго действие далеч от мястото, где произвежда дознанието, дознателят се обръща към началника, който е заповядал дознанието, с нужните въпроси или искания за изпълнение на тези действия, до съответния военен началник или до административните или милиционерски органи в мястото, где трябва да бъде разпитано лицето или извършено исканото действие.

Чл. 105. При разпита на военни лица, поставяне лице срещу лице между началници и подчинени, а така също между офицери от една страна и войници и подофицери от друга не се допуска.

Чл. 106. При извършване на дознанието дознателят е задължен да разкрива и установява напълно безпристрастно както обстоятелствата, които изобличават подозрения, така и тия, които го оправдават.

Чл. 107. Ако дознателят намери за необходимо да се задържи подозреният, за да му се попречи да се отклони от наказателното преследване, незабавно донася за това на органа на дознанието.

Чл. 108. Непосредственият надзор и ръководство за правилния и бързия вървек на дознанието принадлежи на органа на дознанието, който го е заповядал. Същият приема и разрешава всички жалби и отводи, които се подават от подозрения и други лица.

Общият надзор за произвеждане на дознание принадлежи на военния прокурор, който за отделно дознание може да го възложи на военния следовател.

Военният прокурор и следовател имат право да разглеждат във всяко време материалите на дознанието и да дават задължителни за органите на дознанието указания по техниката на разследването, по мерките за попречване на подозрения да се отклонят от дознание и наказателно преследване и по насочването на дознанието.

В случай на несъгласие с указанията на военния прокурор или следовател началникът може, без да спира тяхното произвеждане в изпълнение, да обжалва указанията на военния следовател пред военния прокурор, а тия на военния прокурор — пред по-горния прокурор.

Военният прокурор има право да изисква прекратеното дознание и да го възобнови със свое постановление. Когато военният началник е прекратил дознанието, като е упражнил своята дисциплинарна власт, военният прокурор може да подаде протест пред по-горния началник.

Чл. 109. Когато на дознанието се съберат доказателства, които дават достатъчно основание за привличане подозрения в качеството на обвиняем по делото, дознателят е длъжен да доложи за това на органа на дознанието. Ако последният се съгласи с мнението на дознателя дава му наредба за привличане подозрения в качеството на обвиняем. Дознателят е

длъжен да състави постановление за привличане в качеството на обвиняем, което се утвърждава от органа на дознанието.

Чл. 110. Когато се касае за офицери и генерали, органът на дознанието е длъжен, преди привличането им в качеството на обвиняеми по делото, предварително да поиска разрешение от министъра на народната отбрана.

Чл. 111. Утвърденото от органа на дознанието постановление се съобщава незабавно на обвиняемия срещу подпис и се пристъпва към разпита му като обвиняем.

Чл. 112. За да се попречи на обвиняемия да избегне от дознанието и наказателно преследване, може да се вземат мерките за неотклонение, указани в чл. 138 от настоящия закон.

За вземане мярка за неотклонение дознателят съставя мотивирано постановление, което се утвърждава от органа на дознанието. Постановлението за задържане под стража трябва да бъде утвърдено и от военния прокурор.

За задържане под стража на офицери и генерали се иска разрешение от министъра на народната отбрана.

Чл. 113. Свършеното дознание се представлява незабавно на органа на дознанието с кратък доклад, в който се указва какво е установено, кой и при какви обстоятелства е извършил деянието. От дознанието трябва да се вижда откога и колко време е бил задържан под стража подозреният.

Чл. 114. Ако намери, че дознанието е непълно, органът на дознанието го връща за допълване на същия или друг дознател, като посочва непълнотите.

Чл. 115. Когато намери дознанието пълно, но от него не се е открило престъпно деяние или извършеното е явно мало-значително и без вредни последици (чл. 8 от военно-наказателния закон), органът на дознанието прекратява наказателното дело, за което уведомява прокурора и съобщава на пострадалия, който може да обжалва пред прокурора.

Чл. 116. Когато от дознанието е установено, че е извършена дисциплинарна простъпка или престъпление, за което е предвидена възможност да се наложи наказание съгласно дисциплинарния устав на българската народна войска, и органът на дознанието счита, че трябва да накаже виновния със своята дисциплинарна власт, налага дисциплинарно наказание, за което уведомява военния прокурор.

Чл. 117. Когато от дознанието не са напълно изяснени обстоятелствата на обвинението, или извършителят на престъпното деяние не е открит, или случаят предпоставя особена сложност, или пък има особено обществено значение, органът на дознанието изпраща материалите на дознанието на военния прокурор за по-нататъшно разследване.

Чл. 118. Когато от дознанието са се разкрили признаци на престъпно деяние, подсъдно на военен съд, и органът на дознанието е решил да предаде обвиняемия на съд, той започва да дознател да съобщи това на обвиняемия и да му предава дознанието, като му съобщава накратко събраните по същото данни, предоставя му да го прочете, ако той желае, и го пита дали иска да представи още нещо за допълване на дознанието. За представяване на дознанието дознателят съставя протокол.

Дознателят уважава предявените искания от обвиняемия за допълване на дознанието, освен когато намери, че те не допринасят нищо за изясняване на делото, в който случай ги оставя без последствие с мотивирано постановление. Това постановление може да бъде обжалвано пред органа на дознанието, а отказът на последния — пред военния прокурор.

След допълване на дознанието то се предявява отново на обвиняемия, за което се съставя протокол.

Чл. 119. След приключване на дознанието дознателят съставя обвинително заключение, като се ръководи от правилата за военния следовател, и списък на лицата, които трябва да бъдат призовани в съдебно заседание.

Обвинителното заключение, подписано от дознателя, се утвърждава от органа на дознанието и се изпраща на военния прокурор заедно с всички материали на дознанието, лична карта на обвиняемо лице, препис от служебния списък на обвиняемия, извлечение от дневника за наказанията, кратка атестация и оценка за причинените на държавата вреди и загуби от престъпното деяние.

Глава III

Предварително следствие

I. Участващи лица в извършване на предварителното следствие

Чл. 120. Предварително следствие за престъпни деяния, подсъдни на военните съдилища, се извършва от военните следователи по предложение на съответния военен прокурор или по собствена инициатива.

В извънредни случаи предложението за предварително следствие може да се направи устно, но при първа възможност да бъде потвърдено писмено.

Произвеждането на предварително следствие не е задължително и не е в зависимост от размера на предвиденото в закона наказание за дадено престъпление.

Чл. 121. За започнатото предварително следствие военният следовател донася на военния прокурор и на надлежния военен началник още същия ден.

Чл. 122. Когато е необходимо да се разпита някой или да се извърши някое следствено действие във от района на военния следовател или далеч от седалището му, той може да въз-

ложи извършването на тия действия на съответния военен или граждански следовател.

Чл. 123. Военният следовател, като разкрие чрез разследване виновните, определя обвинението им и иска разрешение за привличането им в качеството на обвиняеми и предаване на съд от началника, посочен в чл. 94, а за офицери и генерали — от министъра на народната отбрана, ако това не е сторено по-рано.

Ако в тридневен срок началникът не уважи или остави без отговор отправеното му искане, следователят донася на прокурора, който отнася въпроса до по-горния началник.

Чл. 124. Правилата на предходния член се прилагат и ако на предварителното следствие се разкрие, че обвиняемият е извършил и друго престъпно деяние, по-тежко наказуемо от престъпното деяние, за което е дадено разрешение, или се открият съучастници в извършеното престъпно деяние, или престъпни деяния на други лица.

Ако на предварителното следствие се разкрие, че обвиняемият е извършил и друго престъпно деяние, по-леко или равно по наказуемост с това, за което е дадено разрешение, правилата на предходния член не се прилагат.

Чл. 125. В случаите, предвидени в чл. 123, алинея първа, и чл. 124, алинея първа, военният следовател е длъжен да донесе на военния прокурор, а в тези на чл. 124, алинея втора — и на началника, посочен в чл. 123, алинея първа.

Чл. 126. Когато по обстоятелствата на делото военният следовател се убеди в необходимостта да вземе незабавно мерки за обезпечаване гражданските искове и глоби, за които може да бъде осъден обвиняемият, той налага заповест или възбрана върху имуществото му с мотивирано постановление, подлежащо на обжалване пред съответния военен прокурор, чиято резолюция не подлежи на обжалване.

Чл. 127. Лицата, по тълба на които се произвежда предварително следствие, нямат право да присъствуват на следствени действия, когато тия действия са свързани с държавна тайна.

Чл. 128. Военният следовател, пред вид яснотата на делото или самопризнанието на обвиняемия, може да приеме извършените по дознание действия като извършени на предварително следствие и да не произвежда такъв или да се ограничи с извършеното само на отделни следствени действия, но следните действия са задължителни при всяко предварително следствие:

- 1) да привлече и разпита лицето като обвиняем;
- 2) да му предаде следственото дело и
- 3) да състави обвинително заключение.

Чл. 129. Военният следовател има право да се обръща към милицията и към органите на дознанието с искане да съберат сведения и да направят справки по негови посочвания и да извършат вместо него отделни следствени действия по започнатото предварително следствие.

Чл. 130. Ако на военния следовател е известна някоя законна причина за отсъждането му, той е длъжен сам да се отстрани и да допнесе за това на военния прокурор.

Ако военният прокурор признае причините на отвода за уважителни, възлага следствието на друг военен следовател.

Чл. 131. Военният следовател няма право да спира или прекратява започнатото предварително следствие. Ако намери, че са налице основания за това, преди приключване на предварителното следствие той го представя на прокурора с мотивирано постановление.

Чл. 132. Военният прокурор ръководи и надзирава действията на военните следователи, а когато намери за необходимо, сам извършва следствието или отделни следствени действия.

Чл. 133. Военният прокурор може да изменя или отменя взетата от следователя мярка за неотклонение. Тези действия на прокурора подлежат на обжалване пред по-горния прокурор.

Чл. 134. Военните прокурори се отвеждат по причините, по които се отвеждат военните съдии.

Ако прокурорът е взел участие в производството на дознание или следствието, тези обстоятелства не могат да бъдат основание за отвод.

Ако прокурорът не се отведе сам, жалба се подава до по-горния прокурор.

II. Огледи и освидетелствувания

Чл. 135. Огледи и освидетелствувания от военния следовател в място, което се намира в разпореждане на военния началник, се извършват и в присъствието на най-близкия началник на това място или на упълномощено от него лице. В същите случаи за поемни лица се показват военни лица, назначени от техния началник по устно или писмено искане на военния следовател.

III. Явяване и разпит на обвиняемия

1. Призоваване и довеждане на обвиняемия

Чл. 136. Обвиняемите военни лица се призовават от военния следовател или неговия секретар устно или писмено, чрез техния началник. За довеждане на тези обвиняеми, ако са за държани, искане се отправя до военния началник или до началника на местозадържането.

Ако призованият обвиняем не се яви без законна причина, военният следовател донася за това на военния началник, чрез когото е бил призован обвиняемият и иска неговото наказание и довеждане.

Чл. 137. Правилата, предвидени в членове 103, 104, 105 и 106, се отнасят и за военния следовател. Ако в следственото дело няма предвидените в чл. 119, алинея втора, книжки и документи, военният следовател ги събира.

2. Мерки за неотклонение на обвиняемия от предварително следствие и съд

Чл. 138. За да се попречи на обвиняемото военно лице да се отклони от предварително следствие и съд, вземат се следните мерки:

- а) поставяне под най-близкото наблюдение в частта — за лица от войничкия и подофицерския състав на срочна служба;
- б) подписка за неотклонение — за лица от подофицерския състав на свръхсрочна служба, за офицерите и генералите;
- в) домашен арест — само за офицерите и генералите;
- г) задържане под стража в казармено помещение или в общите места за ликуване от свобода.

За задържане под стража на офицери и генерали се иска разрешението от министъра на народната отбрана.

Чл. 139. Когато някой бъде поставен под най-близък надзор в частта, начинът на надзора се определя от началника на частта или учреждениято.

Чл. 140. Мярката за неотклонение — задържане под стража и задължителна и в случаите на: измяна, предателство, шпионство.

Чл. 141. Постановлението на военния следовател за вземане на посочените по-горе мерки относно военните лица се привежда в изпълнение от началника на частта или учреждениято.

Чл. 142. Ако военният началник намери, че взетата от военния следовател мярка за неотклонение е недостатъчна, може да вземе по-строга мярка, за което иска незабавно одобрението на военния прокурор.

Ако пък военният началник намери, че взетата от военния следовател мярка е много строга, то след като разпоречи да се приведе тази мярка в изпълнение, изпраща мнението си, заедно с копие от постановлението на военния следовател, до военния прокурор, чието решение е задължително.

Чл. 143. Ако срещу обвиняемото военно лице бъде взета мярка за неотклонение задържане под стража или домашен арест (за офицери и генерали), началникът му веднага го отстранява временно от длъжност.

В другите случаи, когато бъде взета мярка за неотклонение по-лека от указаните в предходната алинея, временно отстраняване на обвиняемия от длъжност може да стане с определение на военния съд, по мотивирано искане на военния началник, военния прокурор или военния следовател.

Отстранените от длъжност военни лица не получават заплата, но ако бъдат оправдани, или делото им бъде прекратено, или бъдат освободени на наказание, което не влече уволнение от служба, получават заплатата си за цялото време на отстраняването; ако бъдат осъдени на наказание, което влече уволнение от служба — уволняват се от деня на отстранението им от длъжност.

Чл. 144. Военните началници са длъжни да следят в подчинените им части и учреждения никой да не бъде задържан под стража без да е спазен редът, предвиден в законите. В случай на незаконно задържане военният началник е длъжен незабавно да освободи лицата от свобода, а ако задържането не е станало по разпоредба на негов подчинен, да съобщи за забелязаната неправилност на надлежния началник.

IV. Призоваване на свидетели, вещи лица, тълкуватели и преводачи

Чл. 145. Свидетели, вещи лица, тълкуватели и преводачи — всички лица и приравнени — се призовават устно или писмено чрез техния началник.

Чл. 146. Военните лица и приравнените, които са призовани от военния следовател в качеството на свидетели и други, се изпращат незабавно, освен когато по важни служебни причини това е невъзможно, за което началникът на частта или учреждениято уведомява следователя и донася на по-горния началник.

Чл. 147. За свидетелите, вещи лица, тълкувателите и преводачите — военни лица и приравнени, които не са се явили без законни причини, военният следовател донася на военния началник, чрез когото са били призовани, за надлежно наказание.

V. Приключване на предварителното следствие

Чл. 148. След като свърши предварителното следствие, военният следовател го предава на обвиняемия, като му съобщава накратко събраните по същото данни, предостави му да го прочете, ако той желае, и го пита дали иска да представи още нещо за допълване на следствието. Неявяването на обвиняемия в срока, който следователят му е определил в зависимост от възможността да дойде до неговото седалище, не спира по-нататъшния ход на делото.

Следователят уважава исканията на обвиняемия за допълване на следствието само ако намери, че те могат да допринесат за изясняване на делото, а в противен случай ги съставя без последствие с мотивирано постановление, след което веднага приключва следственото дело и го изпраща на военния прокурор с мотивирано заключение, което може да бъде обвинително или за прекратяване.

Ако обвиняемият не се намира в мястото, където се произвежда следствието, в интерес на бързината предаването може

да се извърши чрез военния или граждански следовател, в чийто район се намира обвиняемият.

Чл. 149. В обвинителното заключение се излага:

- 1) събитията, което съдържа признаци на престъпно деяние;
- 2) времето и мястото, където е извършено това деяние, доколкото е известно;
- 3) самоличността, чинът, длъжността и частта или учреждениято, в което служи обвиняемият, а ако са няколко — за всекиго от тях поотделно;
- 4) по кой член от съответния наказателен закон се иска наказание за извършеното престъпление и
- 5) причините на държавата вреди и загуби.

Към обвинителното заключение се прилага списък на лицата, които трябва да се призоват за съдебно заседание.

В списъка се поместват само ония от разпитаните на предварителното следствие лица, чиито показания имат съществено значение за решаване на делото.

Чл. 150. Ако един или няколко обвиняеми са извършили няколко престъпни деяния и най-тежките от тях са разследвани, а за установяване на обстоятелствата за по-леките е необходимо продължително време, военният следовател ограничава предварителното следствие за по-тежките престъпни деяния и изпраща следственото дело на военния прокурор, а за по-леките продължава разследването в отделни следствени дела.

По същия начин военният следовател постъпва, когато престъпното деяние е извършено от няколко лица; в този случай, за да не се забави следствието, последното също може да се раздели срещу отделни обвиняеми или срещу по-малки групи от обвиняеми, доколкото това не е във вреда на правилното правораздаване.

Чл. 150. Ако един или няколко обвиняеми са извършили

Чл. 151. Жалби против действията на военния следовател се подават чрез него до военния прокурор.

Чл. 152. Подадената жалба трябва да бъде изпратена на военния прокурор в течение на 3 дни, ако се отнася до бавност на производството или до обезпечаване на иска за вреди и загуби, и в течение на 1 ден — когато се отнася до лишаване от свобода.

Всички останали жалби се прилагат към следственото дело и след приключването му се разглеждат от прокурора. Постановленията на последния подлежат на обжалване пред по-горния прокурор.

Чл. 153. За всяка жалба военният следовател дава обяснение и го прилага към нея.

Чл. 154. Ако военният прокурор уважи жалбата, посочва в резолюцията си ония следствени действия, които признава за неправилни и които следва да се възобновят. Същият може да нареди следственото дело да се предаде на друг военен следовател.

Решението на прокурора във всички случаи се съобщава на тълкувателя.

Чл. 153. За всяка жалба военният следовател дава обяснение и го прилага към нея.

Чл. 154. Ако военният прокурор уважи жалбата, посочва в резолюцията си ония следствени действия, които признава за неправилни и които следва да се възобновят. Същият може да нареди следственото дело да се предаде на друг военен следовател.

Решението на прокурора във всички случаи се съобщава на тълкувателя.

ОТДЕЛЕНИЕ II

ДЕЙСТВИЯ НА ВОЕННИЯ ПРОКУРОР СЛЕД СВЪРШВАНЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНОТО СЛЕДСТВИЕ И ДОЗНАНИЕТО

Чл. 155. Като получи следственото дело или дознанието за внасяне в съда, военният прокурор:

- а) спира или прекратява производството, при наличност на основание за това;
- б) връща го за доразследване заедно с конкретни указания и
- в) утвърждава, престъпва или съставя обвинителното заключение.

Чл. 156. Ако военният прокурор прекрати или спре делото, длъжен е да съобщи за това писмено на военния началник и пострадалия.

Постановлението на прокурора за спиране или прекратяване на делото може да се обжалва в седмичен срок пред по-горния прокурор.

Чл. 157. Ако при прекратяване на делото военният прокурор разкрие в дейността на обвиняемия признаци за дисциплинарна отговорност, отбелязва за това в постановлението за прекратяване на делото, копие от което изпраща на военния началник за наказание на виновния по дисциплинарен ред.

Чл. 158. С постановлението за прекратяване на делото военният прокурор се произнася и по веществените доказателства и отменя мярката за неотклонение, ако такава е била взета по отношение на обвиняемия.

Чл. 159. При несъгласие с обвинителното заключение, военният прокурор го престъпва.

Ако прокурорът намери, че трябва да се престъпи обвинителното заключение с оглед на друг текст, сам го преквалифицира. Ако трябва да се престъпи обаче по текст, който предвижда по-тежко наказание, или ако е необходимо допълнително да се предяви обвинение за друго престъпление, за което има данни в делото, прокурорът връща делото за привличане на обвиняемия, съгласно чл. 123, по така формулираното обвинение и довършване разследването по това обвинение.

Чл. 160. Военният прокурор има право да измени или допълни списъка на лицата, които трябва да бъдат призовани в съдебно заседание.

Чл. 161. Когато утвърди, престъпи или състави обвинителното заключение, военният прокурор го внася, заедно с де-

лото и веществените доказателства, в съда. При това военният прокурор трябва предварително да изиска разрешението по чл. 123 от този закон, ако това не е било сторено по-рано.

Чл. 162. По дела от частен характер обвинително заключение не се съставя, а обвиняемите се предават на съд с резолюция на прокурора, която трябва да съдържа самоличността на обвиняемия и по кой член от съответния наказателен закон се иска наказанието му.

Чл. 163. След вписане на делото в съда всички молби по делото и жалби против действията на органите на разследването се отправят направо в съда.

ОТДЕЛЕНИЕ III

СЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Глава I

Производство в първата инстанция

Чл. 164. Всяко дело, постъпило за разглеждане във военния съд, се внася от председателя на съда в подготвително заседание, с участието на военния прокурор.

Чл. 165. В това заседание военният прокурор излага обстоятелствата по делото, доказателствата, които потвърждават вината на обвиняемия, обосновава правната формулировка на обвинението и поддържа предложенното си за предаване обвинение на съд.

При новооткрити обстоятелства прокурорът може да внесе предложение за връщане на делото за доразследване, за спиране или за прекратяването му.

Чл. 166. След изложението на прокурора председателят или назначен от него докладчик докладва делото и прави предложение във връзка с изложението на прокурора и с въпросите, които подлежат на обсъждане от съда.

Ако намери за необходимо, съдът може да призове и изслуша обвиняемия.

След доклад на делото съдът обсъжда въпросите за пълнотата на предварителното разследване, за обосноваването на обвинителното заключение, по исканията и жалбите на страните, за спазване процесуалните норми, гарантиращи правата на обвиняемия, за правилността на квалификацията на престъплението, за мярката за неотклонение, за реда и мястото на съдебното следствие, за лицата, които трябва да бъдат призвани, и документите, които трябва да бъдат изискани, и всички други въпроси от значение за по-нататъшния ход на делото.

Чл. 167. В зависимост от отговора на горните въпроси съдът се произнася за определяне за предаване обвиняемия на съд по съответните текстове от закона, или за спиране или прекратяване на делото, или за връщането му на военния прокурор за доразследване, с указание на конкретните действия, които трябва да бъдат извършени.

Ако при преартиране на делото съдът разкрие в действителността на обвиняемия признаци на дисциплинарна отговорност, отбелязва това в определения си, копие от което изпраща на военния началник за налагане наказание по дисциплинарен ред.

В случай на несъгласие с формулировката на обвинителното заключение и ако не намери за необходимо да се произведе допълнително разследване, съдът възлага на един от членовете да го престъпи, стига така престъпването обвинително заключение да не възбужда по-тежко обвинение.

Чл. 168. В изключителни случаи съдът може да определи да не бъдат призвани за съдебно заседание някои от разпитаните на предварителното следствие или на дознанието свидетели, показанията на които не внушават съмнение в своята достоверност. Горното право на съда не може да се приложи по отношение на свидетели, чиито показания страдат от съществена непълнота или се намират в противоречие с показанията на други свидетели, или са неясни.

Чл. 169. Определениято на подготвителното заседание не подлежи на обжалване, освен в случаите на спиране или прекратяване на делото, и вземане мярка за неотклонение — задържане под стража.

В този случай обжалването става в тридневен срок от съобщението, чрез съда, които се е произнесъл, пред по-горния съд.

Чл. 170. Председателят на съда, след свършване на действията по горните членове, разпорежда да се връчи на подсъдимия препис от обвинителното заключение или от тъжбата на частния обвинител, заедно със списъка на лицата, които ще бъдат призвани в съда.

Връчването трябва да стане незабавно след подготвителното заседание и не по-късно от 3 дни преди съдебното заседание.

Чл. 171. Председателят на съда определя ден за разглеждане на делото и разпорежда за призоваване в съдебно заседание определените лица.

По дела, по които участието на защитата е задължително, председателят взема мерки за назначаване служебен защитник, ако подсъдимият не си е избрал защитник по споразумение.

Чл. 172. Въпросите за допускане и назначаване на защита, за призоваване на свидетели и вещи лица за съдебно заседание, молбите на страните след вписане на делото в съда, а така също въпросът за съдебните разноски, в случай на прекратяване на делото преди съдебното заседание, се решават окончателно от председателя на съда или от определен от него съдия еднолично.

Чл. 173. В молбите за призоваване на свидетели, вещи лица и за допускане на други доказателства страните трябва да посочат обстоятелствата, които ще се установят с тях.

Тези молби се удовлетворяват, когато посочените обстоятелства ще имат значение за решаване на делото. В противен случай те се оставят без последствие мотивирано.

Чл. 174. Съдът, щом признае, че обстоятелствата, за установяване на които молят страните, ще имат значение за решаване на делото, няма право да откаже призоваването на свидетелите, вещите лица и допускане на другите доказателства за установяване на тях обстоятелствата.

Чл. 175. Съдът винаги може, когато признае за нужно да призове и без молба на страните свидетели, за които съобщава на участващите в делото лица. Последните могат да правят възражения против призоваването и да искат свидетели и други доказателства в подкрепа на тях възражения, чието допускане зависи от преценката на съда.

Чл. 176. Личното присъствие на подсъдимия при разглеждане на делото е задължително.

По дела от частен характер личното присъствие на подсъдимия на съдебното заседание не е необходимо, освен ако съдът признае това за нужно, за което му се съобщава.

Когато личното присъствие на подсъдимия е необходимо, но той не се яви или се отклони, съдът може да постанови да бъде доведен принудително.

Чл. 177. Ако председателят или един от членовете на състава по болест или по други законни причини напусне заседанието преди да се свърши разглеждането на делото и бъде заместен с друг съдия, съдебното следствие и всички прения се подновяват отначало. Ако заместващият съдия е бил в залата на съда през време на цялото разглеждане на делото и не иска възобновяване на съдебно-следствените действия, делото продължава без прекъсване.

Чл. 178. Отводите срещу прокурора се разрешават от състава, който решава делото.

Чл. 179. Председателят на съда ръководи съдебното заседание и не позволява изказвания, несъвместими с военната служба и дисциплина.

Чл. 180. Съдебните заседания са публични, но съдът има право, когато намери, че интересите на обществения ред, на правствеността, на военната или държавна тайна или на военната служба или дисциплина могат да пострадат от публичността на заседанието, да определи делото или известни действия по него да се разглеждат непублично и да заорани оонародването на съдебното заседание. Това определение се обявява публично.

Чл. 181. Когато заседанието е непублично, по искане на подсъдимия и на пострадалия от престъпното деяние, в залата могат да бъдат оставени, по преценка на съда, само по двама души на всяка страна от роднините или познатите им.

Съдът може да предпостави на присъстващите адвокати, свидетели и други лица да положат клетва, че не ще разпространяват сред обществеността обстоятелства, които се помислят в заседанието. Нарушителят на дадената клетва подлежи на наказателна отговорност. Независимо от това, ако бъде установено, че се издава някаква тайна на заседанието или пред вид особен характер на делото, съдът може да отстрани от заседанието лицата, допуснати на страните съгласно предходната алinea.

При разглеждане на дела срещу офицери в залата на заседанието войници и подофицери не се допускат.

Чл. 182. След разрешаване на въпроса за възможността да се разгледа делото в отсъствие на неявилия се свидетели и вещи лица съдът защитава страните дали имат молба за призоваване на нови свидетели и вещи лица освен тези, които вече са призвани в съдебното заседание, и за свършване на други доказателства или за приемане на тайни доказателства, ако се намират на ръце у страните.

Страните, ако заявят такива молби, са длъжни да укажат за разсъняване на кои обстоятелства се иска призоваване на нови свидетели и вещи лица и свършване на други доказателства. Тези молби се разрешават по преценка на съда, съгласно правилата на чл. чл. 173 и 174, при което предварително трябва да бъде изслушана противната страна. Разрешаването на заявлението от страните, на основание този член, молби не ограничава правото на страните да правят същите или други молби през цялото време на съдебното следствие, в зависимост от неговия ход.

Чл. 183. В случаите, когато призоваването на нови свидетели и вещи лица или свършването на други доказателства бъде признато от съда за необходимо, съдът има право или да предостави на страните, без прекъсване разглеждането на делото, да доведат свидетелите и вещите лица и да представят другите доказателства на свои средства, или сам незабавно да направи разпореждания за довеждане на свидетелите и представяне на доказателствата, или, ако това е невъзможно, да отсрочи или да отложи делото.

Съдът разрешава молбите, заявени от страните, а също така и въпроса за разглеждане на делото или за неговото отлагане, независимо от това дали тия молби са заявени за пръв път в съдебното заседание или преди това, а също така независимо от това дали тия молби са били по-рано отхвърлени.

Чл. 184. Прочитане на намиращите се към делото и новоприетите писмени доказателства, а така също и прочитане на показанията, дадени на предварителното следствие или на дознанието на свидетелите, призвани или непризвани за съдебното заседание, както и обясненията на подсъдимия, се решава по преценка на съда, по негова инициатива или по молба на страните.

Чл. 185. Разпоредбите на чл. чл. 146 и 147 се прилагат и при съдебното следствие.

Чл. 186. Военни и приравнени, които не са се явили без законни причини като свидетели, вещи лица, тълкуватели или преводачи, а също и военни началници, които без законни причини не са изпратили в съда подчинените им лица, призовани в това им качество, освен че биват съответно наказани, осъждат се от съда да заплатят разходите поради отлагане на делото, ако те са станали причина за това.

Чл. 187. На страните по делото се забранява да употребяват изрази, които засягат достойнството и честта на началниците във войската, както и да юрницават техните разпореждания. Когато пред съда се открият неправомерни действия на таква началници, които могат да повлияят върху отговорността на подсъдния или върху правилното решаване на делото, участващите в пренията трябва да се ограничават само в посочване на тези действия, на тяхната неправомерност и на произлезлите от тях последици.

Чл. 188. Военният прокурор трябва да предава искане за присъждане на причинените на държавата вреди и загуби най-късно през време на съдебното следствие. Ако прокурорът не предава такова искане, съдът може сам да направи това до приключване на съдебното следствие. В противен случай, след влизане на присъдата в законна сила, съдът е длъжен да съобщи на надлежния държавен орган за завеждане на граждански иск пред гражданските съдилища.

Чл. 189. След проверка на доказателствата по делото председателят запитва страните дали имат с нещо да допълнят съдебното следствие, а след това, като се обсъдят и удовлетворят или отхвърлят предявените молби, обявява съдебното следствие за завършено.

Чл. 190. Страните през време на пренията нямат право да представят нови доказателства, които не са били проверени на съдебното следствие. В случай на необходимост да се представят нови доказателства, страните могат да молят за възобновяване на съдебното следствие, която молба се разрешава от съда в зависимост от обстоятелствата на делото.

Чл. 191. Ако в последната си дума подсъдният разкрие нови обстоятелства, съществени за делото, съдът има право, както по собствена инициатива, така и по молба на страните, да възобнови съдебното следствие по реда на предходния член.

Чл. 192. Присъдата се изготвя в свършена форма в деня на приключване на делото. Но дела от сложен характер съдът може да отложи произнасянето на присъдата и изготвянето на мотивите за определен срок, който се обявява на страните.

Чл. 193. Протоколът на съдебното заседание се изготвя в свършена форма до приключване на съдебното заседание и се прочита на страните, преди оттегляне на съда на съвещание. По дела, по които протоколът не може да бъде изготвен в свършена форма, веднага след приключване на съдебното заседание, съдът определя деня за изготвянето му. В последния случай страните могат в двудневен срок от изготвянето на протокола да правят бележки по съдържанието му с писмено заявление и да искат съответни поправки. За основателността на направените бележки и искания съдът се произнася с определение.

Глава II

Ред за обжалване на присъдите и определенията

Чл. 194. Присъдите и определенията на първостепенните военни съдилища се обжалват пред Военната колегия при Върховния съд.

Чл. 195. Срокът за подаване на частни жалби и протести е 3-дневен.

Чл. 196. Резолюцията на председатели на съда за връщане на частната жалба или протест, подадени след срока, подлежи на частично касационно обжалване пред Военната колегия при Върховния съд в срока по предходния член.

Чл. 197. Срокът за подаване молба за възстановяване на пропуснат срок е 3-дневен. Определението, с което се отказва възстановяване на срока, подлежи на обжалване с частна жалба пред Военната колегия при Върховния съд.

Чл. 198. Касационните жалби и протести се подават в 5-дневен срок от изготвяне на присъдата в свършена форма. Допълнителни касационни жалби или протести не могат да се подават.

Глава III

Изпълнение на присъдите

Чл. 199. Привеждането в изпълнение на присъдите по отношение на военни и приравнени лица се възлага на военния началник.

Чл. 200. Начинът на изпълнение присъдите на военните съдилища се урежда с правилник, одобрен с указ.

Чл. 201. Ходатайството за заменяване на смъртното наказание се прави от министъра на народната отбрана въз основа на мнение на комисия в състав: председател — началникът на Военно-съдебния отдел и членове: председателстващият Военната колегия при Върховния съд или негов заместник, прокурорът на войската и по един представител от политическото управление и отдел кадри при Министерството на народната отбрана.

ОТДЕЛ V

СЪДОУСТРОЙСТВО, ПОДСЪДНОСТ И СЪДОПРОИЗВОДСТВО ПРИ ВОЕННО ПОЛОЖЕНИЕ И ВЪВ ВОЕННО ВРЕМЕ

Чл. 202. Разпорежданията в предходните отдели на този закон са в сила при военно положение и във военно време с измененията, предвидени в този отдел.

Глава I

Съдоустройство

Чл. 203. Когато в страната или в част от нея бъде обявено военно положение, военните съдилища в областите, обявени във военно положение, се преименуват във военно-полеви съдилища, като остават да действуват в старите си места.

При нужда, със заповед от министъра на народната отбрана, могат да бъдат учредени и други военно-полеви съдилища, чиито райони се определят със същата заповед.

Когато бъде обявено военно положение в една част от района на военния съд, последният действува и като военно-полеви съд в тази част.

Чл. 204. Във военно време, освен военно-полевите съдилища, за които се говори в предходния член, такива се откриват:

- 1) при всяка дивизия или при всяко друго равно или по-голямо отделно войсково съединение;
- 2) в обсадените места и
- 3) в области извън пределите на страната.

Чл. 205. Военно-полевият съд при отделна дивизия или друго място или по-голямо отделно войсково съединение следва дивизията или войсковото съединение.

Когато някоя част от дивизията или войсковото съединение временно се отдели, тя се предава в съдебно отношение към военно-полеви съд на тази дивизия или войсково съединение, в чието разпореждане е придадена.

Чл. 206. В обсадените места действуват военно-полевите съдилища при дивизияте, които съставляват гарнизона на мястото.

Ако гарнизонът е по-малък от дивизия и няма военно-полеви съд, командирът на обсаденото място учредява такъв, за което, при първа възможност, донася на главнокомандувачия и иска неговото одобрение.

Ако гарнизонът е повече от дивизия, комендантът на обсаденото място определя на кой военен съд ще бъдат подсъдни гражданите и частите на гарнизона, които не влизат в състава на дивизияте.

При липса на военни съдии, прокурори и следователи в обсаденото място, за такива могат да бъдат назначени военни или граждански лица с или без юридическо образование.

Чл. 207. В области извън пределите на страната се учредяват необходимото число военно-полеви съдилища със заповед на главнокомандувачия, който им определя районите.

Чл. 208. Всеки военно-полеви съд се състои от председател, потребното число съдии, секретар и канцеларски служители.

Чл. 209. Военно-полевите съдилища разглеждат делата в състав: председател и двама съдии.

Чл. 210. При всяка дивизия или равно, или по-голямо войсково съединение и в случаите на т. т. 2 и 3 на чл. 204, има военно-полеви прокурор, негов заместник, военни следователи, секретари и канцеларски служители.

Във военно време и в местата, обявени във военно положение, следователите от гражданското ведомство изпълняват предположенията на съответните военно-полеви прокурори за произвеждане на предварително следствие по подсъдните на военно-полевите съдилища престъпни деяния, извършени от граждански лица, като действуват по правилата на този закон.

Чл. 211. За председатели и членове на военно-полевите съдилища, за военно-полеви прокурори и техни заместници и за военно-полеви следователи се назначават офицери с висше юридическо образование от действащата войска и запаса.

Когато председателят е по чин по-младши от подсъдния, за председател се назначава офицер, макар и без юридическо образование, определен от съда измежду равните или с по-горещ чин офицери от съответната дивизия, или друго равно или по-голямо отделно войсково съединение или дивизионна област.

Обявяването на определението на съда става със заповед от началника на съответната дивизия, отделно войсково съединение и пр.

Чл. 212. Във военно време при всеки военно-полеви съд се назначават потребното число офицери с висше юридическо образование, за постоянни служебни защитници.

Чл. 213. За делата на военно-полевите съдилища, които действуват вън от пределите на страната, се изпращат отделения от Военната колегия при Върховния съд със свой председател, седалищата и районите на които се определят от главнокомандувачия.

Чл. 214. Във военно време прокурорът на войската се преименува прокурор на действащата войска, а неговият заместник остава за прокурор на войската.

Чл. 215. В обсаденото място, докато трае обсадното положение, върховният съдебен надзор над присъдите на военно-полевите съдилища принадлежи на коменданта на обсаденото място.

Чл. 216. Въпросите, за които се говори в чл. 9 от този закон, във военно време се внасят и от главнокомандувачия

за разглеждане от Военната колегия, респективно военните отделения при Върховния съд.

Чл. 217. След вдигане на военното положение или прекратяване на военното време, на военно-полевите съдилища, прокурори и следователи се определят от министъра на народната отбрана срок за свършване на висящите дела.

Чл. 218. Военно-съдебното управление във военно време се упражнява от мирновременния началник на Военно-съдебния отдел, който през това време е непосредствено подчинен на главнокомандувачия и се намира при главното командване на действащата войска, а дотогавашните му функции се поемат от началника на военно-съдебното отделение, който остава заместник-началник на Военно-съдебния отдел при Министерството на народната отбрана.

Чл. 219. При началника на военно-съдебния отдел във военно време се назначават потребното число военно-съдебни инспектори измежду съдебните офицери на действителна служба и от запаса.

Чл. 220. Върховният съдебно-административен надзор над военно-полевите съдилища и длъжностни лица при тях се упражнява от главнокомандувачия лично или чрез началника на Военно-съдебния отдел.

Глава II

Подсъдност

Чл. 221. На военно-полевите съдилища при военно положение са подсъдни:

а) военни и приравнени лица, освен за престъпни деяния, за които са подсъдни на военните съдилища в мирно време, още и за престъпните деяния, изброени в издадения по случая указ, и

б) гражданските лица, освен в случаите на чл. 62 от този закон, и за престъпни деяния, изброени в издадения по случая указ.

Чл. 222. Във военно време на военно-полевите съдилища във вътрешността на страната са подсъдни:

1) военни и приравнени лица от местните войскове части, за всички престъпни деяния, извършени в района на съда;

2) военни и приравнени лица, за всички престъпни деяния, извършени в района на съда през време, когато те са отсъствували от своите части, и

3) граждански лица, освен за случаите на чл. 62, още и за престъпни деяния, извършени в района на съда, изброени в издадения по случая указ.

Чл. 223. На военно-полевите съдилища при дивизиите или при други равни, или по-големи отделни войскове съединения, са подсъдни:

1) военни и приравнени лица от състава на дивизиите или други равни или по-големи войскове съединения, за всички престъпни деяния, извършени при дивизията или войсковото съединение, или във от тях, но в района, който последните заемат;

2) военни и приравнени лица от частите във от състава на дивизията и войсковото съединение, за всички престъпни деяния, извършени в района, който дивизията или войсковото съединение заема, през време, когато същите лица са отсъствували от своите части, и

3) граждански лица, за всички престъпни деяния, извършени в района извън пределите на страната, който дивизията или войсковото съединение заема, докато бъде учреден за тия места военно-полев съд, съгласно чл. 204, т. 3.

Чл. 224. На военно-полевите съдилища в обсадените места са подсъдни:

1) военни и приравнени лица, за всички престъпни деяния, извършени в обсаденото място, и

2) граждански лица, за всички престъпни деяния, извършени в мястото, докато трае обсадата.

Чл. 225. На военно-полевите съдилища в области извън пределите на страната са подсъдни:

1) военни и приравнени лица от местни войскове части в тези области, за всички престъпни деяния, извършени в района на съда;

2) военни и приравнени лица, за всички престъпни деяния, извършени в района на съда през време, когато извършителите са отсъствували от своите части, и

3) граждански лица, за всички престъпни деяния, извършени в района на съда.

Чл. 226. На Военната колегия и военните отделения при Върховния съд, във военно време, като първа и последна инстанция, са подсъдни командирите на дивизии, по-големи и съответстващите на тях, за всички престъпни деяния, подсъдни на военните съдилища.

Чл. 227. Военни и приравнени от войскове части, влизащи в състава на войсково съединение, което няма свой военно-полев съд, са подсъдни на най-близкия военно-полев съд, определен от началника на войсковото съединение.

Чл. 228. Всички изобитали от своите части военни и приравнени лица, за бягство, както и заловените в измяна, предателство и шпионство, се съдят от оня военно-полев съд, в района на който са били заловени.

Военнопленниците, за всички престъпни деяния, се съдят от най-близкия до местоизвършването на престъпното деяние военно-полев съд.

Чл. 229. Когато отсъстващо от своята част военно или приравнено лице извърши престъпно деяние в мястото, дето

не действа още установен военно-полев съд, делото е подсъдно на най-близкия военно-полев съд.

Глава III

Съдопроизводство

Чл. 230. Във военно време правото на министъра на народната отбрана по чл. чл. 110, 112, алинея трета, 123 и 138, алинея втора, по отношение на старшите офицери се упражнява от военните съвети на армиите, приравнени или по-големи съединения, а по отношение на младшите офицери — от командирите на съединенията.

Чл. 231. Началниците на обсадените места, независимо от длъжността, която заемат, възбуждат наказателно дело за всички престъпни деяния на всички военни и приравнени лица, подсъдни на военно-полеви съд при обсаденото място, и дават съгласие за задържането и съденето им.

Чл. 232. Военно-полевите прокурори, а в тяхно отсъствие военно-полевите следователи възбуждат наказателно дело и срещу военнопленници.

Чл. 233. Във военно време, за престъпления по глави I, III, IV, X и членове 82, 83, 85, 89, 102, 114, 118, 119, 120, 121 и 122 от военно-наказателния закон и членове 99, 99б, 99г, 100, 111, 112, 112а, 116 и 167 от наказателния закон, щом престъпното деяние е очевидно, може да не се произвежда нито дознание, нито предварително следствие, а делото се внася в съда с обвинително заключение веднага след като се съберат сведения за самоличността на извършителя, за извършеното деяние, за свидетелите, които следва да бъдат призовани, и за другите доказателства, нужни в случая.

Чл. 234. Във военно време, пред военно-полевите съдилища при дивизиите или при другите войскове съединения и в обсадените места, граждански иски в полза на частни лица, както и иски за парично удовлетворение не се допускат, а пред останалите военно-полеви съдилища същите се допускат по преценка на съда.

Чл. 235. Във военно време или при военно положение връчването на обвинителните книжа трябва да стане не по-късно от 24 часа преди съдебното заседание.

В случаите на чл. 233 от този закон спазването на срока по предходната алинея не е задължително.

Чл. 236. Във военно време и при военно положение председател на съда, по своя преценка, може да внесе делото за разглеждане в подготвително заседание.

Чл. 237. Във военно време присъдите се изготвят в свършена форма веднага след съвещанието на съда. Но тези присъди мотиви не се пишат.

Чл. 238. При военно положение касационни жалби и протести, както и частни касационни жалби и протести се подават в срок от 48 часа за присъдите — съгласно чл. 198, а за определенията и резолюциите — от обявяването им.

За деня на насрочване делото се съобщава на заинтересуваните писмено.

Чл. 239. Присъдите и определенията на военно-полевите съдилища във военно време не подлежат на обжалване и могат да бъдат отменени или изменени само по реда на надзора.

Чл. 240. За всяка присъда, с която се налага смъртно наказание, военно-полевият съд веднага съобщава телеграфически на председатели на Военната колегия, респективно на Военното отделение при Върховния съд и на прокурора на действащата войска, с копие до командира на съответната армия, в качеството му на председател на военния съвет, по принадлежност, с указание за датата на произнасяне на присъдата, обстоятелствата на обвинението, текста на закона, по който подсъдимият е признат за виновен, самоличността му и резюме от обясненията на осъдения.

Военният съвет на армията, приравненото или по-голямо съединение, с получаване съобщението по предходната алинея, незаовисо съобщава телеграфически на председателя на Военната колегия, респективно на Военното отделение при Върховния съд и прокурора на действащата войска, по принадлежност, своето мнение за по-нататъшния ход на делото.

В течение на 72 часа от получаване на съобщението от председателя на Военната колегия и прокурора на действащата войска са длъжни да съобщят на председателя на военно-полевия съд, произнесъл присъдата, становището си по същата.

Ако съобщението на горните лица не съдържа разпореждане за спиране изпълнението на присъдата, то последната се привежда в изпълнение.

Останалите присъди на военно-полевите съдилища влизат в законна сила от момента на произнасянето им и подлежат на изпълнение.

Чл. 241. Ако всички връзки на някоя войскава част или отред с войската са прекъснати, функциите на органите по предходните членове преминават върху най-старшия началник.

Чл. 242. Присъдите на военно-полевите съдилища се изпълняват веднага след влизането им в законна сила с изключенията, указани в закона.

Чл. 243. Във военно време съдът може да отсрочи изпълнението на присъдата, съгласно чл. 32 от военно-наказателния закон.

Ако съдът не е отсрочил изпълнението на присъдата, военният началник може мотивирано да поиска това.

Ходатайството по чл. 33 от военно-наказателния закон се извършва от военния началник.

Чл. 244. Определението за частично или пълно освобождаване от наказание и за заличаване на осъждането по отноше-

ние на лицата, осъдени с приложение на чл. 243, се произнася:

а) по отношение на военни и приравнени — от военно-полевия съд на или по местонахождението на войсковата част, в която служи осъденият, и

б) при демобилизация на осъдения — от съда, който е произнесъл присъдата, или от съответния военен съд по местожителството на осъдения.

Чл. 245. Частичното или пълно освобождаване от наказание на военни и приравнени, осъдени с приложение на чл. 243 и уволнени от армията по инвалидност, може да стане и без ходатайство на военния началник, по представление на местния военен прокурор или заявление на самия осъден.

Чл. 246. Въпросът за частичното или пълно освобождаване от наказание и заличаване на осъждането се разглежда от съда в съдебно заседание, с участието на прокурора и осъдения. Невъзможността на осъдения не спира разглеждането на делото.

Разглеждането на делото започва с доклад на назначения съдия, след което съдът изслушва заключението на прокурора и обясненията на осъдения и неговия защитник.

При нужда съдът може да нареди разследване.

След изслушване заключението на прокурора и обясненията на осъдения съдът се произнася с определение, което не подлежи на обжалване.

Отдел VI

ПОСЛЕДНИ РАЗПОРЕЖДЕНИЯ

Чл. 247. Предвиденият в този закон служебен стаж не е задължителен за заварените при влизането му в сила лица от военно-съдебното ведомство.

Чл. 248. Военен началник, по смисъла на този закон, е командирът на отделна войскава част или съединение, както и съответстващите на тях.

Чл. 249. Настоящият закон влиза в сила един месец след обнародването му в «Държавен вестник» и отменява военно-съдебния закон от 29 януари 1938 г. с всичките му изменения и допълнения.)

Има думата докладчикът на законодателната комисия др. Георги Михайлов, за да докладва предложението на комисията.

Докладчик Георги Михайлов Георгиев (к): (Чете)

«ПРЕДЛОЖЕНИЕ

на законодателната комисия по законопроекта за военно-съдебния закон

1. В чл. 3 на думата «наказанията» се премахва в края сричката «та» и думата става «наказания».

Съображения. За по-голяма точност в израза.

В чл. 5, алинея първа, думата «при» се заменя с думата «на».

Съображения. Военната колегия от Върховния съд на Народната република е съставна част, а в случая се получава като че ли тя е нещо съвсем самостоятелно, но прикрепена само към Върховния съд. С поправката това впечатление се премахва.

Понеже това е прокарано в целия законопроект, тая поправка се прави от комисията във всички последващи текстове от законопроекта по същите съображения.

3. В чл. 6, алинея втора, думата «при» се заменя с думата «на». В същата алинея се заличават думите «се избират от Народното събрание и».

Съображения. За първия случай важат съображенията в пункт 2, а заличаването се прави, защото, съгласно Конституцията и чл. 3 от закона за устройството на народните съдилища, всички съдии на Върховния съд се избират от Народното събрание и не е нужно в този закон да се изтъква това специално за военните съдии.

4. В чл. 9, алинея първа, думата «при» се заменя с думата «на».

В алинея трета след думите «по предложение» се прибавя «на председателя на Върховния съд на Народната република» и след думата «колегия» съюзът «и» се заменя с «или». В алинея четвърта след думите «Върховния съд» се прибавя: «на Народната република».

Съображения. За алинея първа важат тия по п. 2, относно чл. 5. В алинея трета се поставя и председателят на Върховния съд, защото той стои над председателстващата Военна колегия и неправилно ще бъде да е лишен от правото да прави предложения в смисъла на тоя текст. Съюзът «и» се заменя с «или», защото се създава впечатление като че ли изброените лица правят общо предложение, когато смисълът е, че това те правят всеки поотделно. В алинея четвърта прибавката се прави, защото такъв е изразът, употребен в народната Конституция.

5. В чл. 11, алинея първа, думата «при» се заменя с думата «на».

По съображения, изложени в п. II за чл. 5.

6. В чл. 13, алинея втора, думата «при» се заменя с думата «на» по същите съображения.

7. В чл. 17, алинея първа, думата «прокурорства» се заменя с думата «прокуратури».

Съображения. Така е по народната Конституция и закона за устройството на народните съдилища.

8. В чл. 19, алинея първа, думата «старши» се заличава.

Съображения. Това представлява въпрос от вътрешен ред, който ще се уреди с правилник.

9. Заглавието на глава III става «Съдебно-административен надзор и управление», като думата «военно» се заличава.

Съображения. Съдържанието на същата глава има такъв характер, че новото заглавие по-точно отговаря на същото.

10. В алинея първа на чл. 22, след думата «общият» се прибавят думите «съдебно-административен».

Съображения. Така се определя точно характерът на надзора, упражняван от министра на народната отбрана над военно-съдебните места и лица.

11. В чл. 23 се заличава в края «и прокурорства» и се поставя точка след думата «съдилища».

В същия член се прибавя нова, втора, алинея: «Военните прокурори и следователи във военно-административно отношение са подчинени на министра на народната отбрана».

Съображения. Подчертава се с това отделното и самостоятелно съществуване на прокурорите и следователите като институт по отношение на военните съдилища и от друга страна характерът на подчинението им на министра на народната отбрана.

12. В чл. 27, алинея първа, думата «определят» се заменя с думата «назначават».

Съображения. За по-голяма точност в израза и в характера на дейността на съда относно служебните защитници.

13. В чл. 35, алинея първа, след думата «длъжност» се прибавят думите «военен прокурор или военен следовател». В п. 2, след думата «давност» се прибавят думите «условно осъждане».

Съображения. Понятието военно-съдебна длъжност не включва прокурорите и следователите във войската. Затова се налага тая поправка. Втората поправка се налага, защото условното осъждане е една от формите за освобождаване от наказание и следва да бъде включено като едно от условията, които пречат известни лица да заемат длъжност военно-съдебна и на военен прокурор и военен следовател във войската.

14. В чл. 40 думата «при» се заменя с думата «на» по съображения, изложени по-горе.

15. В членове 44 и 48 думата «при» се заменя с думата «на» по съображения, изложени по-горе.

16. В чл. 57 думата «при» се заменя с думата «на» в първата алинея. След думите «донася на» се прибавя «председателя на Върховния съд на Народната република и известията на». Във втората алинея точката става запетая и в края се добавя «като донася за това на главния прокурор на Народната република и на министра на народната отбрана».

Съображения. Целесъобразно е военната колегия да донася за неправилностите в съдопроизводството преди всичко на председателя на Върховния съд като по-висш орган, а да известява на началника на военно-съдебния отдел, на когото не е подчинен. Тук изразът «известява» е по-точен и подходящ от «донася». Промяната във втората алинея определя точно неправилния път на доносения от страна на прокурора на войската по отношение грешките на военните прокурори и следователи.

17. В чл. 58, алинея първа, думата «или» се заменя със съюза «и».

Съображения. Чрез тая промяна по-точно се определя отговорността на длъжностните лица от военно-съдебното ведомство.

В чл. 64, алинея първа и втора, чл. 65 и чл. 68, алинея първа и втора, думата «при» се заменя с думата «на».

18. В чл. 70 алинея първа се изменя, като след думата «задължително» се прибавя следното: «и се произвежда от прокурор или следовател от военната прокуратура, назначен от главния прокурор на Народната република». Останалото в текста на тази алинея се заличава.

Съображения. За да се запази принципът, че предварително следствие може да води само прокурор или следовател, а не съдия, и за по-голяма обективност.

19. В чл. 73 вместо думата «обжалва» се поставя «отнесе по реда на надзора въпроса за» и думата «при» се заменя с думата «на». След думата «съд» думите «по реда на надзора» се заличават.

Съображения. Комисията намира, че изразът «обжалва» тук е несполучлив, защото съдът не може да обжалва, а може да отнесе въпроса за разрешение. А главно в случая, за да се избягнат за в бъдеще такива неправилности по подсъдността на делата.

20. В чл. 77 пред думата «поводи» се поставя думата «законни».

Съображения. За по-точно характеризиране поводите за възбуждане наказателно дело.

21. В чл. 78 като пункт 1 се поставя «главният прокурор на Народната република», следващите пунктове променят своята номерация и стават общо 5.

Съображения. Законодателната комисия счита, че това право на главния прокурор на Народната република произтича от народната Конституция и неправилно ще бъде, когато то се дава на военния прокурор, да се лишава от него главният прокурор на републиката, който стои над всички прокурори в страната.

22. В чл. 87 изразът «без последствие» се заменя с «неуважени».

Съображения. За по-голяма точност, защото не може да се каже, че това действие на прокурора или началника няма последствие, макар и такива да са налице само в отрицателен смисъл.

23. В чл. 88 изразът «без последствие» се заменя с «неуважена» по същите съображения.

24. В чл. 89 след думата «подава» се прибавя «направо или чрез прокурора».

Съображения. За да се смята в законен срок тижбата и когато е подадена до прокурора.

25. В чл. 91 изразът «без последствие» се заменя с «неуважена» по същите съображения, изложени по-горе.

26. В чл. 93 изразът «без последствие» се заменя с думата «неуважена». В последния ред думата «не» се заличава, а в края на изречението точката става запетая и се добавя: «Пред прокурора на войската, Резолюцията на последния не подлежи на обжалване».

В последния ред на същия член изразът «чисто решение» се заменя с «чисто резолюция».

Съображения. Комисията намира, че за по-голяма сигурност тижбата да постигне целта си е необходимо да се постави още една инстанция за обжалване — прокурорът на войската.

Резолюцията на последния обаче не следва да се обжалва по-нататък.

27. В чл. 118, във втора алинея, думите «без последствие» да се заменят с думата «неуважени» по съображенията, изложени по-горе.

28. В чл. 148, във втора алинея, изразът «без последствие» става «неуважени» по същите съображения.

29. В чл. 170, алинея втора, цифрата «3» става «7».

Съображения. Комисията намира, че три дни са недостатъчни за страната да се подготви за процеса и затова ги увеличава на 7 дни, които са достатъчни за това, а освен това не страда и бързината на съдебния процес.

30. В чл. 172, в края пред думата «еднолично» се поставя «гире» за по-голяма точност в израза.

31. В чл. 173 изразът «без последствие» се заменя с думата «неуважени» по съображенията, изложени по-горе.

32. В чл. 181 във втора алинея, след думата «отговорност» се прибавя «по чл. 193, алинея първа, от наказателния закон, ако не подсъдимия на друго по-тежко наказание по наказателния и други закони». Точката става запетая и в края на новия израз се поставя точка.

Съображения. По стария текст не се вижда нарушителят по кои текстове от закона ще носи наказателна отговорност. С прибавката тая неяснота се премахва.

33. В членове 194, 196, 197 думата «при» се заменя с думата «на» по съображенията, изложени по-горе.

34. В чл. 198 цифрата «5» става «7».

Съображения. Законодателната комисия намира, че 5-дневният срок за изготвяне касационна жалба и протест е недостатъчен, толкова повече, че допълнителни касационна жалба и протест не се допускат. Затова увеличи този срок от 5 на 7 дни.

35. В чл. 201 думата «при» се заменя с думата «на» по съображенията, изложени по-горе.

36. В чл. 211, алинея трета, думата «обявяването» става «обявяване».

Съображения. За по-голяма точност.

37. В чл. 226 думата «при» се заменя с думата «на» по съображенията, изложени по-горе.

38. В чл. 240 думата «при» става «на» по същите съображения.

В алинея трета на същия член след думата «съобщението» се заличава думата «от».

Съображения. Редакционна поправка.

Председател на законодателната комисия: **Д-р Ив. Пашов.**

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Пристъпваме към разисквания по законопроекта.

Има думата народният представител д-р Никола Айлъков.

Никола Айлъков (к): (От трибуната) Другари и другарки народни представители! Аз имам за задача да спра вашето внимание само върху два съществени момента от проекта за нов военно-съдебен закон, които го характеризират като един напълно демократичен и прогресивен проект и които са в пълна хармония с нуждите на нашата народна войска, с оглед етапа на историческото развитие, в който ние се намираме.

С този проект защитата пред военните съдилища е уредена по съвършено нов начин, различен от този в стария военно-съдебен закон. Създава се една действителна и пълна материална защита за подсъдимия, гарантирана от цялостната система на проекта. От друга страна формалната защита в духа на принципите на нашата Димитровска конституция се допуска по всички дела.

От съображение да бъдат привлечени и използвани като помощници на военното правосъдие по-широк кръг адвокати, органиченията, които съществуват в буржоазния военно-съдебен закон, са премахнати. Според чл. 29 от стария военно-съдебен закон по престъпните деяния, предвидени във военно-наказателния закон, както и тези в другите наказателни закони, когато те са във връзка с военната служба и дисциплината, за защитници пред военните съдилища се допускаха само ония адвокати, които са служили в редовете на войската като офицери. Това е едно неоправдано ограничение, създадено от съставителите на този закон по чисто класови съображения. С него се целеше да бъдат допускани като участници по делата само такива лица, които имат еднакви интереси и еднаква идеология с тази на съда и пред които военните съдилища не изпитваха стеснение и не се чувствуват ангажирани да спазват и нищожиите гаранции, предвидени в закона, осигуряващи правата на обвиняемите. С тази разпоредба освен това се подчертават и чисто материалните съображения, от които се водеха неговите съставители — да направят военните съдилища достъпни само за определен кръг адвокати.

Съгласно проекта обаче за защитници пред военните съдилища се допускат всички лица, които имат адвокатска правоспособност, като по делата за престъпни деяния, които извършват или поставят в опасност боеспособността на войската, военната дисциплина или установения в нея правен ред, се изисква само едно единствено условие — теж лица да са изслужили редовната си военна служба. Прекараният стаж в казармата през времетраене на редовната военна служба е напълно достатъчен за един юрист да разбере основните начала, върху които се гради нашата народна войска, да почувствува нейните нужди, да опознае нейния бит и да се проникне от значението на военната дисциплина и установения във войската правен ред.

По стария военно-съдебен закон за служебни защитници пред военните съдилища се изпращаха офицери на действителна служба без всякаква юридическа подготовка. Тези офицери не разполагаха нито с време, нито имаха възможност с оглед на тяхната подготовка да проникнат в обстоятелствата на делото и да му дадат едно правилно фактическо и правно осветление. Особено по изясняване правната страна на делото те се чувствуват съвършено безсилни. По този начин функцията на служебните защитници в процеса имаше чисто формален характер и се състоеше почти във всички случаи в това, да молят съда за милост или за намаляване наказанието, независимо от тежестите на извършеното деяние.

Министър Добри Терпешев: Вместо да го обесят, да го разстрелят.

Никола Айлъков (к): Почти във всички случаи те си служеха със стереотипната фраза: «Предоставям на почитаемия съд». Присъствието на тези служебни защитници в процеса подчертаваше само формалното равенство, в което се поставяше подсъдимият, което е в пълна хармония с цялата формална буржоазна демокрация. Срещу всеилиния прокурор в процеса се поставяше една кукла, неспособна да даде никаква правна помощ нито на съда, нито на подсъдимия.

С проекта се създава един действителен защитник на подсъдимия и истински помощник на правосъдието. Служебните защитници във военно-наказателния процес се определят от съда измежду адвокатите, посочени от адвокатските съвети, а където няма такива — от адвокатските колективи.

Друг характерен момент, върху който искам да спра вашето внимание, е съвършено новият метод за търсене на материалната истина, който се изразява в новия начин за събиране и преценка на доказателствата и по-специално — в така наречените подготвителни заседания.

Според проекта военният съд става активен фактор в издирване на материалната истина. На него е предоставено да разрешава всички въпроси във връзка със събирането на доказателствата. При тази негова дейност той не е ограничен от никакви формалности, присъщи на старата система. Съдът търси материалната истина и добива пълна възможност за това. Фаталните срокове на старата система тук не съществуват. Искане за допускане на доказателства може да се прави във всяко време чак до края на съдебното следствие, а не само наложни да се представят нови доказателства през време на пренията на страните, съдебното следствие може дори да бъде възобновено. Ако едно искане за допускане дадено доказателство бъде отхвърлено в някой от моментите на процеса, това не съставлява пречка, ново искане за допускане на същото доказателство да бъде направено в един по-късен момент. Това е така, защото на процеса се гледа като на диалектическо развитие, като единство и борба на противоположни факти и обстоятелства, които в различните етапи на това развитие могат да добият различна светлина и значение за правилното решаване на делото.

И аз на свой ред бих искал да подчертая обстоятелството, изложено в мотивите към проекта, че тази система няма да бъде във вреда на бързото правораздаване, което е много съществено за войската. В това отношение ще допринесе новият съд с народно-демократическа подготовка и ентузиазъм в работата, възможността да бъдат изчерпани доказателствата още преди съдебното заседание, когато дознанието или предварителното следствие се предава на обвиняемия, заинтересуваността на страните да представят всички доказателства до подготвителното заседание, където се решава въпросът за прекратяване на делото или за внасянето му в съдебно заседание, практиката за гледане на делата във войсковите части и в ме-

стоизвършване на престъплението, повишената готовност за съдействие на съда от страна на всички държавни органи, обществени организации и частни лица, бързите съобщителни средства и пр.

Свършено нов облик се дава на метода на работа на военните съдилища чрез така нареченото подготовително заседание. Подготовителното заседание е един нов процесуален институт. Той е изграден върху принципа на колективното подработване на всички въпроси, които ще бъдат поставени за окончателно и официално разглеждане по състезателен ред в съдебното заседание.

На подготовителното заседание се извършват два вида дейности: първо, поставят се на основна критическа оценка всички извършени до този момент процесуални действия — от органа на дознанието, от следователя и от прокурора и, второ, решават се всички въпроси, които са изникнали до този момент и са свързани с подготовката на самото съдебно заседание. Съгласно проекта, в подготовителното заседание съдят обсъжда въпросите за пълнотата на предварителното разследване, за обосноваването на обвинителното заключение, исканията и жалбите на страните, въпросите, свързани със спазване на процесуалните норми, гарантиращи правата на обвиняемия, с правилността на квалификацията на престъплението, въпроса за мярката за неотклонение и пр.

От друга страна с подготовителното заседание се изменя досегашният начин за предаване обвиняемия на съд — чрез обвинителен акт на прокурора. Предаването на съд става вече с определение на съда, взето на подготовителното заседание след колективно обсъждане на всички поменати по-горе въпроси. По такъв начин се отстранява възможността за недостатъчно обосноваване и случайно предаване на съд само по преценката на прокурора, която може да се окаже несъобразна с данните по делото. Това се потвърждава от практиката на гражданските и военните съдилища, която показва, че една голяма част — от една пета до една четвърт — от внесените с обвинителен акт дела завършват с оправдателна присъда или биват прекратявани в съдебното заседание, след като хората са били вече изправени на подсъдимата скамейка. За всички е ясно какво значение има такова изправяне на съд, макар и да завърши то с оправдателна присъда.

С оглед на новата оценка, която се дава на човека при днешната обстановка, който се възпитаван в народно-демократически и социалистически морал, и във връзка с внимателното отношение, което трябва да имаме към достойнството на такъв човек, а също така ако прибавим към това и новата оценка, която ние сме длъжни да правим на труда, времето и държавните средства в периода на изграждане социализма в нашата страна, ще се уверим напълно, че съществуващият досега ред за подготовка на съдебното заседание и за предаване на съд е остарял и е непригоден към новото обществено устройство на нашата страна. Ще се уверим, че той не съответствува на прогресивните тенденции в наказателния процес като съвкупност от правила, гарантиращи достигането по най-къс и целесъобразен път до материалната истина.

Институтът на подготовителните заседания е заимствуван от законодателството на Съветския съюз, където той е бил използван първоначално само за някои категории престъпления, а по-късно става задължителен във всички случаи вследствие на положителните резултати, които е дал в практиката на съветските съдилища.

С гласуването на настоящия проект, след като в миналата сесия на Великото народно събрание бе приет новият военно-наказателен закон, се удовлетворява една неотложна нужда на военното правораздаване. Той ще допринесе до голяма степен за доизграждането на нашата народна войска.

Със създаването му нашето военно законодателство се приближава в много голяма степен към съветското военно законодателство. Заявявам, че парламентарната група на Българската комунистическа партия единодушно ще гласува за предложения законопроект. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата на народния представител д-р Борис Бонов.

Борис Бонов (з): (От трибуната) Другари и другарки народни представители! Досегашният военно-съдебен закон от 29 януари 1938 г. със своите отживели разпоредби съставлява пречка за едно истинско прогресивно военно правораздаване.

С предлагания законопроект се създава нов военно-съдебен закон, съобразен с Конституцията и новите нужди на войската.

Проектът е изграден на свършено нови принципи. Съгласно чл. 4 от същия законопроект, разпоредбите на закона за наказателното съдопроизводство са задължителни във всички случаи при прилагане на военно-съдебния закон, когато същият не съдържа особени разпоредби. В този текст е отразено единството между общото — гражданското, и военното процесуално законодателство. Това е едно доказателство, че новият военно-съдебен закон е напълно демократичен.

Военните съдилища са: първостепенни военни съдилища и Военна колегия при Върховния съд на Народната република. Те са териториални, но могат да бъдат установени и за отделни войсковы съединения. В състава на военните съдилища влизат и военно-съдебни заседатели, които са представители на народната войска. Това е един нов народен елемент, който взема участие при разглеждането на военните дела. По досегашния

закон народният елемент не вземаше участие при правораздаването.

Военната прокуратура е включена в общата система на Прокуратурата в страната и е поставена под надзора и ръководството на главния прокурор на Народната република.

По нов начин е уреден въпросът за защитата пред военните съдилища. Освен пълната материална защита на подсъдимия, гарантирана от цялата система на проекта, формалната защита пред военните съдилища се допуска по всички дела. Служебните защитници не са вече офицери на действителна служба без юридическа подготовка, а адвокати, посочени от адвокатските съвети или адвокатските колективи.

За защитници пред военните съдилища по делата за престъпни деяния, които накърняват или поставят в опасност боепригодността на войската, военната дисциплина или установения във войската правен ред, се допускат адвокати, изслушали редовната си военна служба, а според досегашния закон се допускат само адвокати с чин офицер.

Подсъдността на военните съдилища е уредена на базата на личния принцип. По начало на военните съдилища са подсъдни военните и приравнените лица, а по изключение — и граждански лица. Военните и приравнените лица са подсъдни на военните съдилища за всички извършени от тях престъпни деяния по военно-наказателния закон и по наказателния закон. За извършените от тях престъпления по други наказателни закони те се съдят от гражданските съдилища, доколкото в тези закони не е постановена подсъдност пред военните съдилища. Гражданските лица в мирно време са подсъдни на военните съдилища само за престъпления, извършени в съучастие с военни и приравнени лица, които престъпления накърняват или поставят в опасност боепригодността на войската, военната дисциплина и установения във войската правен ред. С тази разпоредба ще се допринесе за бързото разглеждане на делата, което е особено съществено при военното правораздаване.

С новия военно-съдебен закон се въвежда нов процесуален институт — подготовително заседание с участието на прокурора. На това заседание прокурорът поддържа предложението си за предаване обвиняемия на съд, след което председателят или назначеният от него докладчик докладва делото и прави предложение във връзка с изложението на прокурора и с въпросите, които подлежат на обсъждане, след което съдят се произнася с определение за спиране, прекратяване, за евентуално връщане на делото за доразследване или за предаване обвиняемия на съд. В последния случай, ако съдят не е съгласен с формулировката на обвинителното заключение, той може да го пресъстави, като обаче не може да възвежда по-тежко обвинение.

Подготовителното заседание е една характерна особеност на проекта, която във връзка със системата на събиране доказателства му дава свършено нов облик в сравнение с действащия военно-съдебен закон. Целта на това заседание е да се извърши от съда една основна проверка на делото преди внасянето му в съдебно заседание, като се разгледат въпросите за пълнотата на дознанието или предварителното следствие, обосноваването на обвинителното заключение, спазени ли са процесуалните норми, които гарантират правата на обвиняемия, исканията и молбите на страните, правилността на квалификацията, за мярката за неотклонение, за реда и мястото на съдебното следствие, за лицата, които трябва да бъдат призовани, и документите, които трябва да бъдат изисквани, и всички други въпроси от значение за по-нататъшния ход на делото.

Според сега действащото процесуално право делото се внася в съда с обвинителен акт само по преценка на прокурора, без всякакви други проверки. С внасянето му в съда последният е длъжен да определи мярката за неотклонение и да призове в съдебното заседание и тези обвиняеми, които биха могли да бъдат освободени още на подготовителното заседание по законни причини, незабелязани дотогава или настъпили след внасянето на делото в съда.

За въвеждане на подготовителното заседание се изхожда от изпитания принцип за подработване на всеки въпрос преди поставянето му на официално разглеждане, от убеждението за по-голямата стойност и непогрешимост на колективното решение.

Подготовителното заседание е едно сигурно средство срещу случайно и необосноващо изправяне на съд. То е абсолютно задължително за съдилищата, които със своята дейност ангажират авторитета на народната власт и основно засягат интересите на гражданите.

Не може да се възрази, че подготовителното заседание създава опасност от предварително оформяване на убеждението у съдията, участвувал в него, и че той при решаване на делото трудно би изменил това си убеждение. Новият съдия не е безпристрастен зрител, а активен фактор в издирване на материалната истина. Той винаги трябва да има пред вид фактите, които добиват различна светлина и значение в последователните етапи на развитието на процеса и да изгражда своето убеждение не по интуиция, а върху научното изследване и преценка на доказателствата. При това ново производство на съда ще бъдат изправяни само лица, чиято виновност е установена, и няма да се получи това положение, което съществуваше досега: при гледане на делата в съдебно заседание се оправдаваха поради липса на доказателства повече от 20—30% от подсъдимите. С тази реформа военно-съдебният закон прави крачка напред в сравнение със закона за наказателното съдопроизводство, който се прилага в гражданските съдилища. Последните при изменение на закона за наказателното съдопроизводство ще трябва да се съобразят с тази навременна и прогресивна

реформа на военно-съдебния закон — въвеждане на подготовителното заседание.

Системата на проекта за събиране на доказателствата е коренно различна от формалната буржоазна система. Фаталните срокове на тази система тук не съществуват. Съдът търси материалната истина и проектът дава пълна възможност за това. Искане за представяне на доказателства може да се прави във всяко време до края на съдебното следствие, а в случай на необходимост да се представят нови доказателства през време на пренията, съдебното следствие може дори да бъде възобновено. Освен това отхвърлянето на искане за допускане на доказателства не е пречка за новото им предявяване по-късно.

Тази система няма да бъде в ущърб на бързото правораздаване. Гаранция за това е новият съдия, възможността за изчерпване на доказателствата още при съдебното заседание при предявяване дознатието или предварителното следствие, заинтересуваността на страните да представят всички доказателства до подготовителното заседание, където се решава въпросът за прекратяване на делото и за внасянето му в съдебно заседание. В срок най-много от 25 дни трябва да има издадена присъда. При тази бързина на раздаване на военно правосъдие, като имаме и поновъведеното подготовително заседание, присъдите ще бъдат подобрени и в качествено отношение. За бързото гледане на делата ще допринесе и новият адвокат, който ще бъде истински помощник на правосъдието.

Две са основните изисквания при военното правораздаване — това за бързината и за материалната истина. Системата на проекта за събиране и оценка на доказателствата дава широка възможност, с оглед развитието на процеса и на неговите особености в отделните фази, да се удовлетворят и двете тия изисквания.

С членове 192 и 193 се урежда въпросът за изготвяне в свършена форма на присъдите и протоколите на съдебното заседание. Присъдата се изготвя в свършена форма в деня на приключване на делото, като по дела от сложен характер може да бъде отложено произнасянето на присъдата и изготвянето на мотивите за определен срок, който се обявява на страните. Протоколът се изготвя в свършена форма до приключване на съдебното заседание и се прочита на страните преди оттегляне на съда на съвещание. По дела, по които протоколът не може да бъде изготвен веднага след приключване на съдебното следствие, съдът определя деня за изготвянето му, за да могат страните да заявят своите бележки и да поискат поправка. С тези разпоредби се осигурява бързина особено по малките дела, които са многобройни във военните съдилища. Във военно време, за да се обезпечи бързината в осъществяване на наказателната репресия при всяко сериозно нарушение на военната дисциплина, не се допуска обжалване на присъдите и определенията на военните съдилища. Като гаранция обаче срещу евентуални съдебни грешки и от съображение за уеднаквяване на военно-съдебната практика, предвидена е възможност за тяхното отменяване или изменяване по реда на надзора. По-специално по отношение на присъдите, с които е наложено смъртно наказание, създадена е една допълнителна гаранция. Тези присъди не могат да бъдат изпълнени преди утвърждаването им от Военната колегия — респективно военните отделения при Върховния съд — основано на данните по делото, и след вземане пред вид становището на прокурора на войската и военния съвет при армията.

С направеното изложение се подчертават предимствата на проекта. Най-характерното в него е пълната възможност за конкретен, а не за формален подход при процесуалните отношения за издирване на материалната истина.

Този проект ще даде възможност да не бъде привлечен на съд и осъден нито един невинен, а от друга страна — нито един престъпник да не бъде оставен без наказание. Предлагаденият проект е необходим за охрана мощта на българската народна войска — нейния личен състав, дух и материални средства, военната дисциплина и установения във войската правен ред.

С този проект при налагане наказанията от военния съд се цели не само наказване на престъпниците, но също така и тяхното изправление и превъзпитание.

С цялата си дейност военният съд възпитава военните, приравнение и гражданските лица в дух на преданост към родината и делото на социализма, в дух на точно и неотклонно изпълнение законите на страната и уставите във войската, грижливо отношение към военното и другото общонародно имущество, строго спазване на военната дисциплина, честно отношение към военния дълг и уважение към правилата на войсковото общежитие.

От името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз заявяваме че ще гласуваме предложени законопроект на първо четене, по принцип, а също така и направените изменения от законодателната комисия.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата д-р. министър на народната отбрана.

Министър генерал-лейтенант Георги Дамянов: (От трибуната. Посрещнат с ръкоплескания)

Другари и другарки народни представители! Старият военно-съдебен закон от 29 януари 1938 г., който е още в сила, със своите крайно формалистични и отживели разпоредби очертава едно съдоустройство и подсъдност и един метод на работа, които бяха нужни на буржоазната държава, но които

са несъвместими с демократичното устройство на Народната република България и нейната народна войска. С тези разпоредби господстващата преди 9 септември 1944 г. класа създаваше впечатление, че се стреми към откриване на истината по делата, когато в същност те бяха средство за провеждане на нейната антинародна политика във и вън от редовете на войската.

С изменението на този военно-съдебен закон от 11 май 1948 г. бяха премахнати неговите най-реакционни разпоредби, които даваха възможност за задкулисно правораздаване и които не съществуват вече в никое законодателство. Премахна се така нареченият въпросен лист и се задължиха военните съдилища да мотивират присъдите си и да водят подробни протоколи със записване на всички доказателства, събрани на съдебното дирене.

Това бе една нетърпяща отлагане реформа. С нея обаче не се задоволиха нуждите, тъй като недостатъците на този закон за основни и органически свързани със системата, на която той служеше. При новата обстановка този закон е истинска пречка за едно правилно военно правораздаване. По тези причини той следва да бъде отменен и вместо него да бъде създаден нов военно-съдебен закон, съобразен с Конституцията и новите нужди на войската.

Предлаганият проект отговаря на тези изисквания. При изработването му е използван широко опитът на нашите граждански и военни съдилища отпреди и след 9 септември 1944 г. след критична преценка, този на военните съдилища от последното време след 9 септември същата година и изобилният и ценен опит на съдилищата в Червената армия.

Общо за него може да се каже, че той е изграден на свършено нови принципи. Не е ограничен от никакви формалности, присъщи на буржоазното право. С него се създава широка възможност за откриване на истината по делата, от която истина властта на Отечествония фронт не бяга, и сигурни гаранции за правата на гражданите. Осигурява се също така бързината в правораздаването и качествеността на съдебните актове. Той отразява ново отношение към човека и тази неговото достойнство и чест. С този проект се създава един съд, който не е вече „безпристрастен зритель“ в борбата на страните в процеса, а е активен фактор в издирване на материалната истина. С него се създава един съд с по-голяма инициатива както за възбуждане на наказателно дело, така и при събиране на доказателствата, предаване обвиняемия на съд и пр.

Според него на военното правосъдие се възлага задачата да охранява мощта на българската народна войска — нейния личен състав, дух и материални средства, военната дисциплина и установения във войската правен ред.

Много съществен момент в него е този, че военният съд е въздигнат в орган, който не само търси материалната истина и не само наказва, но и с цялата си дейност възпитава военните, приравнените и гражданските лица. Това възпитание е в дух на преданост към родината и делото на социализма, в дух на точно и неотклонно изпълнение законите на страната и уставите във войската, грижливо отношение към военното и другото общонародно имущество, строго спазване на военната дисциплина, честно отношение към военния дълг и уважение към правилата на войсковото общежитие.

За изпълнение на тези задачи на военното правосъдие, съгласно проекта, се дава специална организация и се създават нови методи за неговата работа, които основно се различават от тези на буржоазната система.

Отдел II на проекта съдържа разпоредбите, които очертава тази нова организация на военните съдилища и Военната прокуратура.

Съгласно тези разпоредби военните съдилища са: първостепенни военни съдилища и Военна колегия при Върховния съд на Народната република. Те са териториални, но могат да бъдат установени и за отделни войскови съединения.

Тази организация съответствува на нуждите на войската. Тя поставя военно-съдебните органи в близост до условията на войсковия живот и до обстановката, при която е извършено престъплението, и открива възможността да бъде съгласувана тяхната дейност с тази на строевите и политическите офицери. По този начин в съдебните актове ще бъде внесена по-голяма конкретност, целесъобразност и навременност с оглед на нуждите. С възможността да бъдат установявани съдилища при отделни войскове съединения се доразвива принципът за близостта на съда до живота на войската.

Съгласно проекта първостепенните военни съдилища заседават в състав от двама съдии и един военно-съдебен заседател. Президиумът на Народното събрание има законодателно пълномощие да определя с указ, за известни престъпления, първостепенните военни съдилища да заседават в състав от един съдия и двама военно-съдебни заседатели. По този начин, напълно съобразно с Конституцията, се застъпва войсковият народен елемент във военното правораздаване и се създава възможност този елемент да бъде засилен, когато се счете за необходимо.

Връзката с живота на войската, която ще се осъществи чрез участието на войсковия народен елемент във военното правораздаване, ще допринесе още повече за конкретността и целесъобразността на съдебните актове.

Съобразно с Конституцията на нашата Народна република Военната прокуратура е включена в общата система на прокуратурата в страната и е поставена под надзора и ръководството на главния прокурор на републиката.

Военната прокуратура има за задача да охранява законността във войската. За осъществяването на тази задача воен-

ните прокурори упражняват надзор за точното изпълняване на законите от всички военни органи, възбуждат наказателни дела, повдигат и поддържат обвинения, упражняват надзор за основателността на задържането под стража и разпореждат за освобождаване на незаконно задържани лица от органи на войската или на военни и приравнени — от милицията и други органи.

Военните прокурори освен това разпореждат за приважане на присъдите в изпълнение и следят за правилното изпълняване на наказанията във военно-исправителните места, обжалват в защита на войската административните актове, които не са съобразени със закона, и най-после привличат вниманието на длъжностните лица и обществените служители за всяко тяхно действие, което не е съобразено с разпоредбата на правителството и с което се засягат интересите на войската, и съобщават за това на по-горните органи на властта, когато намират това за необходимо.

Военната прокуратура се състои от прокурор на войската и областни военни прокурори, като при нужда могат да се открият прокурорства и при отделни войскови съединения. При изпълняването на своите длъжности те действуват само въз основа на съществуващите закони и в интереса на войската.

Съобразно със закона за Прокуратурата, за произвеждане на предварително следствие при Военната прокуратура има военни следователи, които действуват под непосредственото ръководство и надзор на военните прокурори.

Устройството на Военната прокуратура съответствува на устройството на военните съдилища. Чрез Военната прокуратура, при така поставените й задачи и при такова устройство, се създава възможността за осигуряване на една истинска отечественофронтиска законност в българската армия.

Една много характерна особеност на проекта, върху която искам да спра вашето внимание, е съвършено новият метод на работа за търсене на материалната истина по делата. Този метод се изразява в новия начин за събиране и преценка на доказателствата и по-специално — в създаването на така нареченото предварително заседание.

Системата на проекта за събиране на доказателствата е коренно различна от формалната буржоазна система. Фаталните срокове на тази система тук не съществуват. Органите, които изпълняват съдебни функции, търсят материалната истина и проектът им дава пълна възможност за това. Искане за представяне на доказателства може да се прави във всяко време до края на съдебното следствие, като се почне още от дознанието или предварителното следствие, когато делото е при прокурора, и в съда. В случай на необходимост да се представят нови доказателства през време на пренията на страните съдебното следствие може дори да бъде възобновено. Дори ако в последната си дума подсъдимият разкрие нови обстоятелства, съществени за делото, съдът има право, както по собствена инициатива, така и по основателна молба на страните, да възобнови съдебното следствие.

Тази система няма да бъде във вреда на бързото правораздаване. Гаранцията за това е новият съдия, възможността, която се създава да бъдат изчерпани доказателствата още преди съдебното заседание, при така нареченото предаване на дознанието или предварителното следствие, и заинтересуваността на страните да представят всички доказателства до предварителното заседание, където се решава въпросът за прекратяване на делото или за внасянето му в съдебно заседание. Гаранция за това е още практиката за гледане на делата във войсковите части и в местонавръшване на престъплението, повишената готовност да се съдействува на съда от страна на всички държавни органи, обществени организации, частни лица и бързите съобщителни средства.

Към това трябва да се прибави, че досега подсъдимите имаха интерес от отлагане на делата, като разчитаха на трудното им насрочване и на различието в съставите, които провеждаха различна съдебна политика. За бързото гледане на делата ще допринесе и новият адвокат, който ще бъде истински помощник на правосъдието.

Системата на проекта за събиране и оценка на доказателствата дава широка възможност да се удовлетворят и двете изисквания при военното правораздаване — това за бързината и за материалната истина.

Във връзка с преценка на доказателствата трябва да подчертаем още едно обстоятелство. И тук съдът също така не е свързан с формалности. Проектът дава възможност, веднаж отхвърлено искане за допускане на известно доказателство, да бъде предявено отново по-късно. Следователно, ако съдът в началото на процеса е преценил, че известно искано доказателство няма да има значение за делото и го е отхвърлил, то той при новото му предявяване в един по-късен момент може да го признае при новата обстановка за съществено и да го допусне.

Другата характерна особеност, която във връзка със системата за събиране и оценка на доказателствата придава съвършено нов облик на проекта в сравнение с действащия военно-съдебен закон, е предварителното заседание. Всяко дело, постъпило за разглеждане във военния съд, се внася от председателя на съда в предварително заседание с участието на прокурора. На това заседание прокурорът поддържа предложението си за предаване обвиняемия на съд, след което председателят или назначен от него докладчик докладва делото и прави предложение във връзка с изложението на прокурора и с въпросите, които подлежат на обсъждане. След това съдът се произнася с определение за сипране, прекратяване, за евентуално връщане на делото, за доразследване или за предаване обвиня-

емия на съд. В последния случай, ако съдът не е съгласен с формулировката на обвинителното заключение, той може да го престави, като обаче не може да възвежда по-тежко обвинение.

Целта на предварителното заседание е да се извърши от съда една основна проверка на делото преди да бъде внесено то в съдебното заседание, като се разгледат въпросите за пълнотата на дознанието или предварителното следствие, за обосноваването на обвинителното заключение, дали са спазени законните правила, чрез които се гарантират правата на обвиняемия, въпросът за мярката за неотклонение, за реда и мястото на съдебното следствие и пр.

Според буржоазното право делото се внася в съда с обвинителен акт само по преценка на прокурора, без каквито и да са други проверки. С внасянето му в съда последният е длъжен да определи мярката за неотклонение и да призове в съдебно заседание и тези обвиняеми, които биха могли да бъдат освободени още на предварителното заседание по законни причини, които дотогава са останали незабелязани или пък са настъпили след внасяне на делото в съда.

За въвеждането на предварителното заседание се изхожда от изпитания метод за предварително подработване на всеки въпрос преди поставянето му на официално разглеждане, от убеждението за по-голямата стойност и непогрешимост на колективното решение, от новата оценка, която се дава на човека при отечественофронтиската обстановка, от пуктата за запазване на неговото достойнство и чест и особено тези на така ценния кадър във войската.

Предварителното заседание е едно сигурно средство срещу случайно и необосновано изпращане на съд. То е абсолютно задължително за съдилищата, които със своята дейност ангажират авторитета на народната власт и основно засягат интересите на гражданите.

Предварителното заседание в никакъв случай не създава опасност от предварително оформяване на убеждение у съдията, участвувал в него, и че той при решаване на делото трудно би изменил това си убеждение. Новият съдия, както вече се каза, е активен фактор в издирване на материалната истина. Той винаги трябва да има пред вид фактите, които добиват различна светлина и значение в различните моменти на процеса, и да изгражда своето становище по делото не по интуиция, не по предубеждение, а върху научното изследване и преценка на доказателствата.

Предварителното заседание е заимствувано от законодателството на Съветския съюз, където по предписание на Върховния съд на Съветския съюз то трябва да се председателствува от този съдия, който ще председателствува съда при разглеждане на делото в съдебно заседание. В Съветския съюз отначалото се е предвиждало като възможност само за известни случаи, но по-късно, след признаване на неговите положителни страни, е станало задължително за всички случаи.

Според проекта, на военния началник е отредена съществена роля при военното правораздаване.

Както е известно, в нашата народна войска последователно е прокаран принципът на едноточастието като абсолютно необходим за нейната боеспособност. Началникът е единствен отговорник за цялостната дейност на поверената му част. Върху него лежи задължението да ръководи служебната дейност на своите подчинени и да упражнява надзор за тяхното поведение във и вън от казармата, да се грижи за устройството на техния бит и за тяхното възпитание. Понеже във войската не може да има други органи освен началниците, върху тях лежи задължението за поддържане реда и за борбата с нарушителите на дисциплината.

Задължението за установяване и поддържане на строга дисциплина като основна предпоставка за борба с престъпността във войската е много важно задължение на началника. За възстановяване на нарушената дисциплина той е задължен в изключителни случаи, нетърпящи отлагане, да употреби дори оръжие.

Началникът поддържа постоянен и непосредствен контакт с подчинените си и най-добре познава живота и нуждите на поверената му част. Ето защо на него се възлага изпълнението на редица процесуални функции.

Съгласно проекта командирите на полковете, по-горните началници и съответстващите на тях, а също така командирите на самостоятелните и отделно действащи дружини имат качеството на органи на дознанието. Като такива те възбуждат наказателни дела за престъпленията, извършени от военните и приравнените лица от техните части. Възбуждането на наказателно дело се състои в даване на разпореждане за извършване на разследване. Разследването се извършва чрез дознание или предварително следствие.

Дознанието във войската по процесуални действия и значение според проекта е приближено до предварителното следствие. За извършването на дознание началникът — орган на дознанието — си служи с нарочни офицери-дознатели, които се назначават за такива със заповед по частта за по-продължително време.

Началникът ръководи и надзирава произвеждането на дознанието, дава нареждания на дознатели за привличане на провинени в качеството на обвиняеми, като по отношение на офицерите и генералите, от съображение за провеждане, правилна кадрова политика, той прави това, след като вземе решение от министъра на народната отбрана. Началникът взема решение по свършеното дознание, като го прекратява, налага дисциплинарно наказание или го изпраща на прокурора за внасянето му в съда, в зависимост от случая.

Началникът дава разрешение за привличане в качеството на обвиняем и за предаване на съд и в случаите, когато делото се разглежда от военния следовател, прокурора или от съда и се разкрие по-тежко или друго обвинение освен това, за което той вече е дал разрешение.

Докато възбуждането на наказателното дело, при което се касае за започване на разследване, се извършва, съгласно проекта, от широк кръг органи — военния прокурор, военния следовател, военния съд, и в това число и органът на дознанието — то привличането в качеството на обвиняем и предаването на съд на военното или приравнено лице може да стане само с разрешение на войсковия началник.

Във връзка с тази дейност на военния началник, от съображение за контрол, проектът дава на военния прокурор право да се намесва в работата на военния началник, като дава задължителни указания във връзка с произвеждането на дознанието, утвърждава постановлението му за задържане под стража и когато военният началник — орган на дознанието — го е прекратил, като е упражнил своята дисциплинарна власт, прокурорът може да подаде протест пред по-горния началник, а когато не е наложил такова наказание, той може да възобнови прекратеното дознание.

Една много съществена функция, чрез която се гарантират правата на гражданите, е задължението на военния началник да следи в подчинената му част или учреждение да не бъде задържан никой под стража, без да е спасен за това редът, предвиден в законите. В случай на незаконно задържане военният началник е длъжен незабавно да освободи лишения от свобода, а ако задържането е станало не по разпореждане на негов подчинен — да съобщи за забелязаната неправилност на надлежния началник.

Освен това военният началник е задължен да оказва съдействие на военно-съдебните органи за правилното и бързо отправление на тяхната дейност. Той има право да обжалва постановлението на военния прокурор за спиране или прекратяване на делото. Върху него лежи задължението за привеждане в изпълнение на присъдите, издадени срещу военни и приравнени лица от неговата част и пр.

Тази система, възприета от Съветския съюз, е напълно оправдана и наложителна с оглед на казания принцип за единичалието във войската и с оглед на отговорността, която военният началник носи за нея.

Това са най-съществените моменти, които очертават ролята на началника във военното правораздаване.

В проекта за нов военно-съдебен закон по-голямата част от институтите са възприети от законодателството на Съветския съюз, пригодени към нашите условия, с оглед етапа на нашето историческо развитие.

Този проект има безспорни предимства пред стария военно-съдебен закон. С него се обезпечават на нашата народна войска възможността за едно истинско демократично и прогресивно правораздаване чрез едно съдоустройство, подсъдност и метод за разкриване на материалната истина, които съответствуват на нуждите и са необходима предпоставка за правилното провеждане на военно-съдебната политика.

Той ще допринесе за доизграждането на нашата народна войска, за да стане тя, както казва безсмъртният наш учител Димитров, опора на народа и на правителството на Отечественния фронт за осигуряване свободата, независимостта и държавния суверенитет на нашата родина, против всяко посегателство на нейните граници, против всяка опасност, откъдето и да иде тя, и за да се изпълни неговият предсмъртен завет към вой-

ската — да се възпитава тя в духа на съветската армия, за да се постигне такова положение, че тя да има пълно сходство по всички въпроси със съветската армия.

Ето защо моля, другари и другарки народни представители, да приемете и гласувате предложения ви законопроект. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Разискванията по законопроекта са приключени.

Пристъпваме към гласуване.

Ония другари народни представители, които са съгласни да бъде приет по принцип, на първо четене, докладваният и разискван проект за военно-съдебен закон, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме към разглеждането на следната точка, четвърта, от дневния ред:

Второ четене на законопроекта за изменение на закона за забрана на договори за наем на изполища и други договори.

Моля докладчика на законодателната комисия да докладва законопроекта на второ четене.

Докладчик Павел Цолов (к): (Чете)

ЗАКОН

за изменение на закона за забрана на договори за наем на изполища и други договори.»

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Ония другари народни представители, които са съгласни с докладваното заглавие на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Павел Цолов (к): (Чете)

«П а р а г р а ф е д и н с т в е н. Добавя се следната забележка към чл. 1, алинея четвърта:

З а б е л е ж к а. Министерският съвет има право да определя и други държавни предприятия и учреждения, сдружения или дружества, които да имат право да сключват договори за наем на обработваеми земи.»

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Ония другари народни представители, които са съгласни с докладвания § 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

С това, другари народни представители, дневният ред за днешното заседание е изчерпан.

Председателството предлага, следващото заседание да стане утре, 22 юли т. г., 15 ч., със следния дневен ред:

Първо четене на законопроектите:

1. За избиране на народни представители.

2. За събиране на материали по съпротивителното движение.

3. За лицата и семейството.

Второ четене на законопроекта:

4. За военно-съдебен закон.

Други предложения не са постъпили.

Ония другари народни представители, които са съгласни с предложения от бюрото на Събранието дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Закривам заседанието.

(Закрито в 17 ч. 20 м.)

Подпредседател: **Д-Р ГЕОРГИ АТАНАСОВ**

Секретари: { **ИЛИЯ РАДКОВ**
 { **ТОДОР ТИХОЛОВ**

Началник на Стенографското отделение: **ТОДОР АНГЕЛИЕВ**